

Εισαγωγή στη Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών

1

Γιάννης Τσίρμπας

εκλ. Λέκτορας

ΕΚΠΑ/Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας
Διοίκησης

itsirbas@pspa.uoa.gr

Το μάθημα

“We are what we pretend to be, so be careful what you pretend to be”, Kurt Vonnegut, *Mother Night*.

Το μάθημα δεν προσποιείται ότι είναι και ΔΕΝ είναι μάθημα στατιστικής.

Οπότε, προσπαθούμε να αποφεύγουμε να το αποκαλούμε «στατιστική» μεταξύ μας ή στον εαυτό μας γιατί έτσι, κοντροκτουβιστικά μιλώντας, θα το κάνουμε τελικά στατιστική, δηλαδή κάτι στριφνό, δύσκολο και βαρετό.

Το μάθημα είναι Μεθοδολογία και μάλιστα «Εισαγωγή» και φιλοδοξεί, όταν φύγουμε όλοι από αυτό, να ξέρουμε λίγο καλύτερα να απαντούμε σε ερωτήματα που έχουν να κάνουν με την επιστήμη μας, χρησιμοποιώντας ΚΑΙ στατιστική, αλλά κυρίως ένα συνολικό τρόπο σκέψης.

Το μάθημα φιλοδοξεί να μας δώσει συγκεκριμένα εργαλεία που θα κάνουν πιο εύκολη την απόκτηση γνώσης για τα πράγματα που μας ενδιαφέρουν. Στόχος είναι, όταν το μάθημα ολοκληρωθεί, κάθε μία και κάθε ένας να ΞΕΡΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ κάτι που δεν ξέρει σήμερα.

Το μάθημα (2)

Το μάθημα θα έχει τρία «ορόσημα». Το πέρασμα από κάθε ορόσημο θα γίνεται μέσω μιας μικρής ατομικής εργασίας, που θα βαρύνει αντίστοιχα 10%, 20% και 10% στον τελικό βαθμό (εργασίες-εξετάσεις: 40%-60%)

1) Σχεδιασμός έρευνας/επιστημονικής εργασίας - 3 μαθήματα.

Στόχος: Έχοντας περάσει το πρώτο ορόσημο, οι φοιτητές θα πρέπει να έχουν κατανοήσει τα βήματα και τις βασικές έννοιες της ερευνητικής διαδικασίας και να είναι σε θέση να συντάξουν πλήρεις και εμπεριστατωμένες ερευνητικές προτάσεις ή/και προτάσεις εκπόνησης εργασίας.

1η Εργασία: Σύνταξη ερευνητικής πρότασης για συγκεκριμένο θέμα. Παράδοση στο 4^ο Μάθημα-Βάρος 10%.

Το μάθημα (3)

2) Μέθοδος, μέτρηση, κατανόηση ερευνητικών αποτελεσμάτων/ανάγνωση πινάκων και γραφικών, συγγραφή σχολίων/περιλήψεων, εντοπισμός σημαντικών σχέσεων – 5 μαθήματα.

Στόχος: Φτάνοντας στο δεύτερο ορόσημο, οι φοιτητές πρέπει να είναι σε θέση να επιλέγουν τα κατάλληλα εργαλεία για την απάντηση των ερωτημάτων τους, να κατασκευάζουν έννοιες, κλίμακες και δείκτες με αξιοπιστία και εγκυρότητα και να μπορούν να κατανοήσουν και να αποδώσουν με ευσύνοπτο και ορθό τρόπο πορίσματα δημοσιευμένων επιστημονικών ερευνών.

2η Εργασία: Εντοπισμός σχέσεων, σχολιασμός μεθοδολογικών επιλογών και ανάλυση συγκεκριμένων ερευνητικών αποτελεσμάτων που θα δοθούν σε μορφή πινάκων και γραφικών.

Παράδοση στο 10^ο Μάθημα-Βάρος 20%.

Το μάθημα (4)

3) Περιγραφική στατιστική, επαγωγική στατιστική και απάντηση σε ερωτήματα με χρήση του SPSS - 5 μαθήματα στο εργαστήριο.

Στόχος: Στο τέλος του μαθήματος, οι φοιτητές θα πρέπει να είναι σε θέση να διαχειριστούν ένα αρχείο δεδομένων στο SPSS, να πραγματοποιήσουν βασικές λειτουργίες περιγραφικής στατιστικής (συχνότητες, διασταυρώσεις, μέτρα διασποράς & κεντρικής τάσης), να παραγάγουν βασικά γραφικά, να διεξαγάγουν βασικά στατιστικά τεστ και βασικές λειτουργίες επαγωγικής στατιστικής.

3η Εργασία: Πραγματοποίηση συγκεκριμένων διαδικασιών και παραγωγή πινάκων και γραφικών με χρήση SPSS, στο εργαστήριο. Παράδοση μετά το τελευταίο μάθημα-Βάρος 10%.

Όλες οι εργασίες θα παραδοθούν σε ηλεκτρονική μορφή και ΔΕΝ θα εκτυπωθούν.

1. Η επιστήμη & η έρευνα.

Η ΕΡΕΥΝΑ

Τι είναι έρευνα;

...μια τεχνική επιστημονικής συλλογής πληροφοριών.

Θεμέλια: η λογική και η παρατήρηση...

ή

«Η αναζήτηση απαντήσεων σε ερωτήματα μέσω της εφαρμογής μιας συστηματικής διαδικασίας»

(Selltiz et al, 1976)

Υπάρχουν προφανώς και άλλοι τρόποι αναζήτησης απαντήσεων, δηλαδή γνώσης:
Θρησκεία, παράδοση, δεισιδαιμονία...

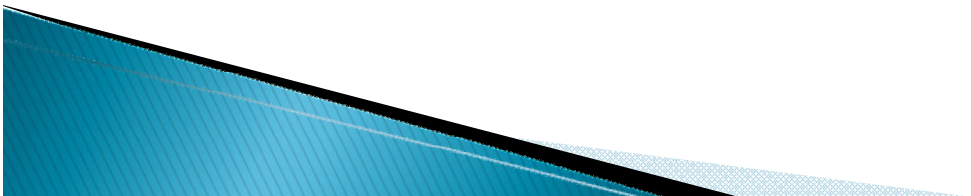

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Τι είναι κοινωνική έρευνα;

Ακαδημαϊκή έρευνα που αντλεί την εννοιολογική και θεωρητική της έμπνευση από τις κοινωνικές επιστήμες, τις οποίες και χρησιμοποιεί για να διαμορφώσει ερευνητικά ερωτήματα, αλλά και να ερμηνεύσει τα ερευνητικά αποτελέσματα.

(Bryman, 2012: 3)

Βασική Βιβλιογραφία

Earl Babbie (2011), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. (Βιβλιοθήκη τμήματος)

D.A. De Vaus (2008), *Research Design in Social Research*, California: Sage. (Βιβλιοθήκη ΕΜΜΕ, Καλαμιώτου 2)

Καζάκος, Π. (2006), *Εξηγώντας την κοινωνία. Μια εισαγωγή στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Πατάκης. (Βιβλιοθήκη τμήματος)

Χόλις, Μ. (2005), *Φιλοσοφία των Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Κριτική. (Βιβλιοθήκη τμήματος).

De Vaus, D. (2008), *Ανάλυση Κοινωνικών Δεδομένων*, (επιμέλεια Ν. Κυριαζή) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. (Βιβλιοθήκη ΕΜΜΕ, Καλαμιώτου 2)

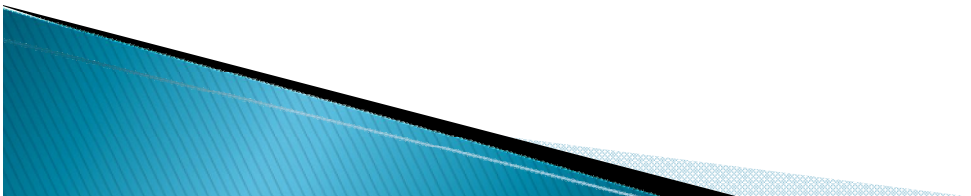
Alan Bryman (2012), *Social Research Methods*, New York: Oxford University Press.

ΕΙΔΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ποιοτική έρευνα

Ποσοτική έρευνα

Και συνδυασμοί...

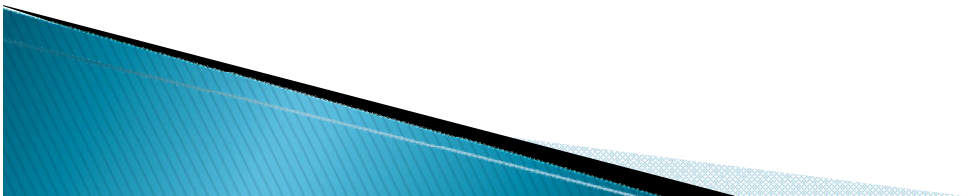

ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η χαρτογράφηση ενός θέματος που ίσως αιτιολογήσει τη διεξαγωγή περαιτέρω έρευνας στο μέλλον (**διερεύνηση**)

Η περιγραφή της κατάστασης στην οποία βρίσκονται τα κοινωνικά ζητήματα (**περιγραφή**)

Ανάδειξη των αιτιών των φαινομένων βάσει των αιτιωδών σχέσεών τους (**ερμηνεία**)

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

- 0) Πρωτογενείς παραστάσεις/συσσωρευμένη γνώση (δεν υπάρχουν αξίες [θεωρίες] χωρίς εμπειρίες, ούτε εμπειρίες ανεξάρτητα από προϋπάρχουσες αξίες).
- 1) Ορισμός προβλήματος έρευνας/γενικού επιστημονικού πεδίου.
 - φαντασία, ενδιαφέρον, ανάγκη, τυχαιότητα, έμπνευση.
- 2) Βιβλιογραφική, δευτερογενής έρευνα, σύνδεση με θεωρία-θεωρητικό πλαίσιο/μοντέλο.
- 3) Διατύπωση ερευνητικού/ων ερωτήματος/ερωτημάτων.
- 4) Διατύπωση υποθέσεων/αφηγηματικών σεναρίων.
- 5) Κατάρτιση μεθοδολογίας-Ερευνητικός σχεδιασμός-Μοντελοποίηση- Ορισμός εννοιών/μέτρηση.

Επιλογή μεθόδου (ποιοτική, ποσοτική κλπ), ορισμός πληθυσμού έρευνας, ορισμός περιοχής έρευνας, ορισμός μεθόδου δειγματοληψίας κλπ.

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (2)

6) Συλλογή και οργάνωση δεδομένων

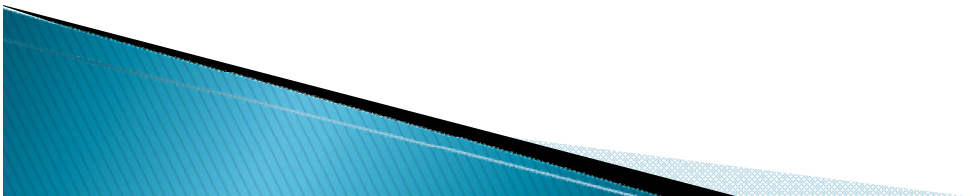
- Κατάρτιση ερωτηματολογίου/οδηγού συζήτησης, εκπαίδευση ερευνητών, διεξαγωγή συνεντεύξεων
- Δειγματοληψία/συλλογή δεδομένων

7) Επεξεργασία δεδομένων/Οργάνωση δεδομένων/Καταχώρηση σε Η/Υ

8) Στατιστική Ανάλυση/Συμπεράσματα/Παρουσίαση/Reporting/Συγγραφή.

9) Επιστροφή στη θεωρία...

10) Επόμενη έρευνα.

ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Πριν προχωρήσουμε, ας μιλήσουμε για το στάδιο 0...

Η **Οντολογία** αφορά τι θεωρούμε ότι *υπάρχει*, τι αναγνωρίζουμε ως συστατικά του κόσμου.

Επιστημολογία είναι η φιλοσοφία της γνώσης ή πώς μαθαίνουμε...

Πώς γνωρίζουμε οτιδήποτε για τον κόσμο που μας περιβάλλει; Πώς εξηγούμε;

Η **Μεθοδολογία** προφανώς ασχολείται με το πώς μαθαίνουμε, αλλά ασχολείται κυρίως με τα πρακτικά, με τις μεθόδους, με τον *τρόπο*.
(Επιστημονική μέθοδος-ερμηνεία)

Ένα παράδειγμα: (Martin Hollis (1994), The philosophy of social science)

ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ (2)

“It is not the consciousness of men that determines their existence but their social existence that determines their consciousness”. (K. Marx (1859) *Preface, A Contribution to the Critique of Political Economy*)

“The laws of the phenomena of the society are and can be nothing but the laws of the actions and passions of human beings united together in the social state. Men, however, in a state of society, are still men; their actions and passions are obedient to the laws of the individual human nature.” (John Stuart Mill (1843), *A System of Logic*).

ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ (3)

Συγκρίνοντας την Οντολογία (διαφορετικά):

Marx: Εποικοδόμημα, οικονομικές σχέσεις, δομές, αντιφάσεις υλικού κόσμου.
Άνθρωποι-μαριονέτες, με ψευδή συνείδηση.

Mill: Δεν υπάρχει τίποτα «αόρατο» παρά μόνο ατομική δράση, η οποία κινεί τα πάντα.

Συγκρίνοντας την Επιστημολογία (διαφορετικά):

Marx: Από τη δομή → στη δράση.

Mill: Από τη δράση → στη δομή.

Διαφορετικές στρατηγικές εξήγησης. Ο Mill ανήκει σε μια αυστηρά εμπειρική παράδοση (η γνώση περιορίζεται μόνο σε ό,τι μπορεί να επιβεβαιώσει η παρατήρηση). Στον Μαρξ υπονοείται διαφορά στην απόκτηση γνώσης για τον «έξω» και για τον «μέσα» κόσμο. Παρόλα αυτά, υπονοείται και στους δύο ένας νατουραλισμός, υπό την έννοια ότι υπάρχει μία κοινή λογική για όλες τις επιστήμες.

ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ (4)

Συγκρίνοντας τη Μεθοδολογία (όχι και τόσο διαφορετικά):

Για αμφότερους τους στοχαστές η ερμηνεία χρειάζεται τον εντοπισμό αιτιωδών σχέσεων

(βέβαια, για το Marx χρειάζεται η διείδυση στο εποικοδόμημα για να ανιχνευτούν οι αόρατοι μηχανισμοί που καθορίζουν τη συνείδηση, ενώ για τον Mill, οι ομοιότητες στην ανθρώπινη συμπεριφορά καθορίζονται από την ανθρώπινη φύση).

Προφανώς δεν υπάρχουν απαντήσεις σε τόσο απόλυτες ερωτήσεις και τελικά οι απαντήσεις είναι συμπληρωματικές.

Γενικά, στη Μεθοδολογία που περισσότερο μας ενδιαφέρει εδώ, ερωτήματα οντολογικού και επιστημολογικού περιεχομένου τα παίρνουμε συνήθως ως δεδομένα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υπάρχει θεωρητική συναίνεση για το τι είναι γνώση, πώς αποκτάται κλπ. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τη μεταμοντέρνα οπτική, δεν υπάρχει αντικειμενική πραγματικότητα. Παρόλα αυτά, υπάρχει έρευνα...

Κάτι ακόμα: Θετικιστική vs Κανονιστική σκέψη

Στη θετικιστική προσέγγιση εξετάζουμε τι συμβαίνει πραγματικά, για ποιους λόγους συμβαίνει, τι συνέπειες έχει κλπ.

Η κανονιστική προσέγγιση καταπιάνεται με το τι *πρέπει* να συμβαίνει, προσανατολίζεται δηλαδή στις αξίες, για το δέον.

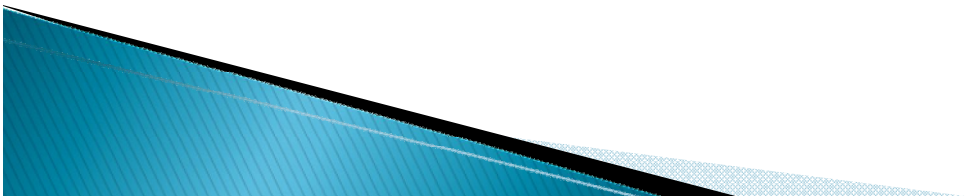
Παράδειγμα: Η ανάπτυξη της Οικονομικής Θεωρίας της Δημοκρατίας (Downs, 1957 κλπ)

Σε μια εποχή που όλοι μιλούσαν (APSA) για την ανάγκη πλουραλισμού στα κόμματα για λόγους καλής λειτουργίας της Δημοκρατίας, ξεκίνησε η συζήτηση ότι τα κόμματα δεν ενδιαφέρονται να είναι πλουραλιστικά, δηλαδή να διαφέρουν, αλλά συχνά ενδιαφέρονται να μοιάζουν όσο το δυνατόν περισσότερο...

Κάτι ακόμα (2): Ιδιογραφική και Νομοθετική Ερμηνεία

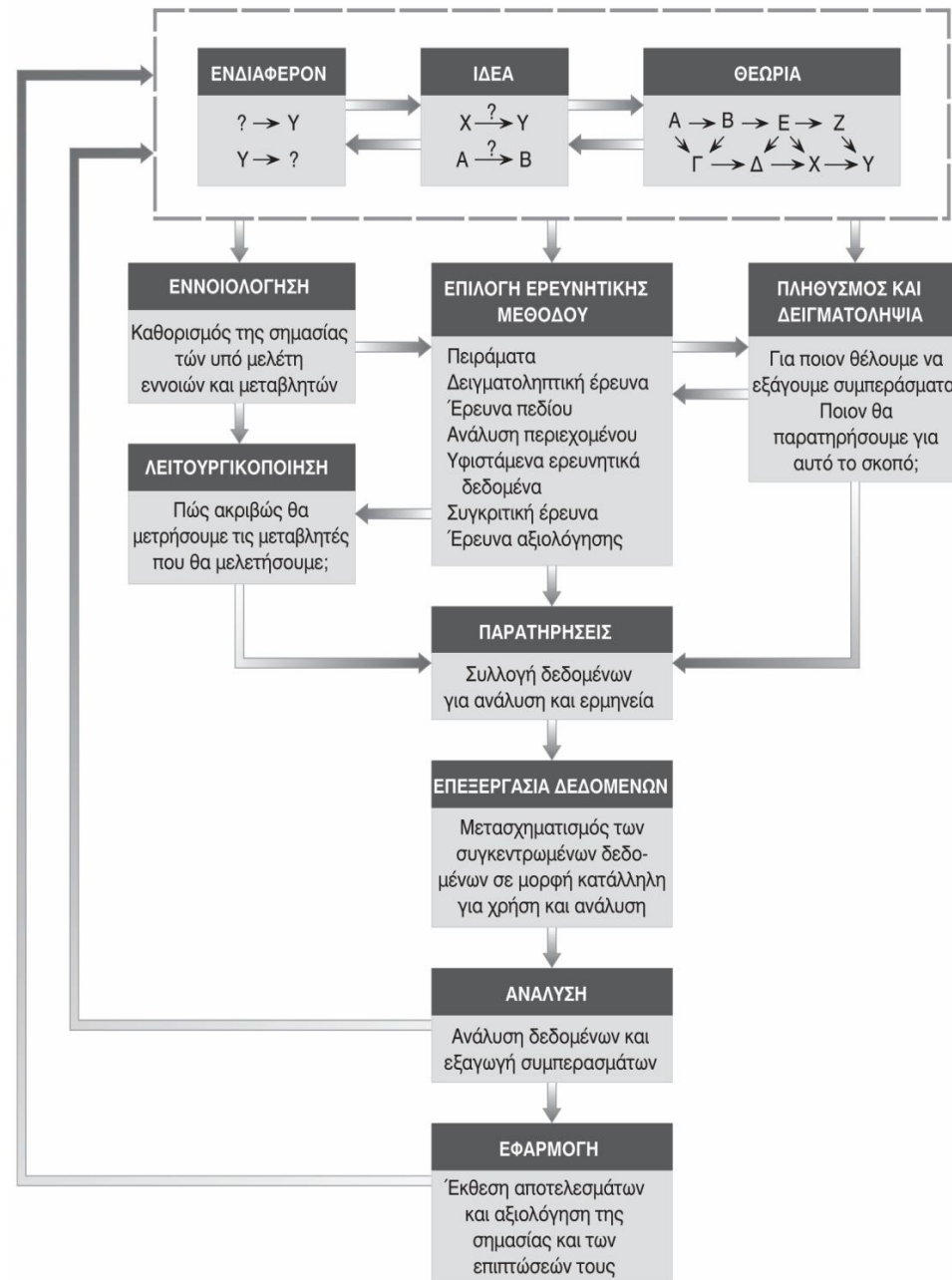
Ιδιογραφική: Μια προσέγγιση στην ερμηνεία κατά την οποία επιδιώκουμε να εξαντλήσουμε τις ιδιοσυγκρασιακές αιτίες μιας συγκεκριμένης κατάστασης ή συμβάντος.

Νομοθετική: Μια προσέγγιση στην ερμηνεία κατά την οποία επιδιώκουμε να διακρίνουμε μερικούς αιτιακούς παράγοντες που επηρεάζουν γενικά μια τάξη καταστάσεων ή συμβάντων.

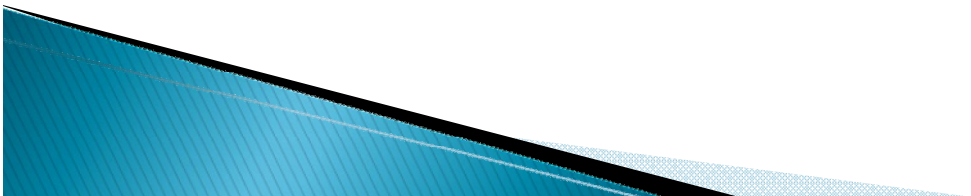
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Babbie, σ. 161

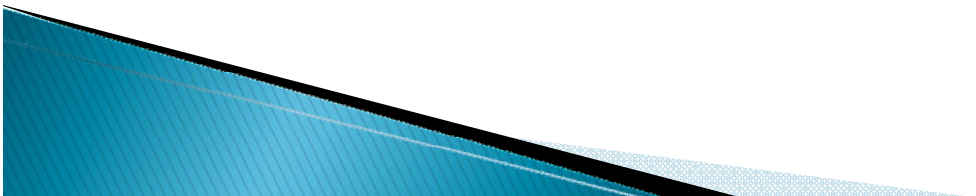
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

1. Ορίστε το σκοπό του προγράμματός σας – είναι διερευνητικός, περιγραφικός ή ερμηνευτικός;
2. Καθορίστε τη σημασία κάθε έννοιας που θέλετε να μελετήσετε
3. Επιλέξτε ερευνητική μέθοδο
4. Αποφασίστε πώς θα μετρήσετε τα αποτελέσματα

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

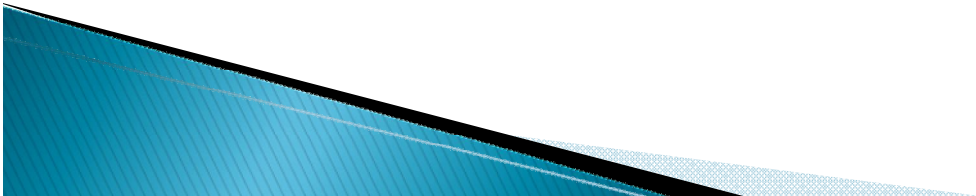
5. Αποφασίστε ποιον ή τι θα μελετήσετε
6. Συλλέξτε εμπειρικά δεδομένα
7. Επεξεργαστείτε τα δεδομένα
8. Αναλύστε τα δεδομένα
9. Εκθέστε τα ευρήματά σας

Η ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

- Στοιχεία της ερευνητικής πρότασης
 1. Πρόβλημα ή στόχος
 2. Επισκόπηση βιβλιογραφίας
 3. Υποκείμενα της μελέτης (ποιον ή τι θα μελετήσετε;)
 4. Μέτρηση (κύριες μεταβλητές, λειτουργικοποίηση)
 5. Μέθοδοι συλλογής δεδομένων (δειγματοληπτική έρευνα [τι είδους], ποιοτική έρευνα κλπ)
 6. Ανάλυση
 7. Χρονοδιάγραμμα
 8. Προϋπολογισμός
 9. Επιστημονικό συμβούλιο κριτών

2. Ερωτήματα, Θεωρία, Υποθέσεις.

ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ

Τα ερευνητικό ερώτημα, το «πρόβλημα» της κάθε έρευνας εξαρτάται, γενικά, από:

Τα προσωπικά ενδιαφέροντα του ερευνητή

Φαντασία

Τα κοινωνικά ενδιαφέροντα/ανησυχίες

Τυχαιότητα

Αναγκαιότητα

Ερευνητικό ερώτημα: Ένα ερώτημα που περιέχει μια σαφή δήλωση του τι είναι αυτό που θέλει να μάθει ο ερευνητής.

Ποια είναι η επιρροή του κοινωνικού περιβάλλοντος στην ψήφο;

Από τι εξαρτάται η ειρήνη;

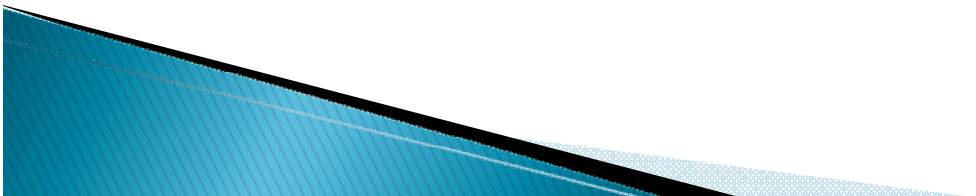
Γιατί κάποιες χώρες με αυταρχικά/απολυταρχικά/ολοκληρωτικά καθεστώτα μεταβαίνουν στη δημοκρατία και κάποιες άλλες όχι;

ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ (2)

Τα ερωτήματα έχουν ένα εγγενές χαρακτηριστικό: γεννούν νέα ερωτήματα.

«Στην επιστημονική έρευνα, η διατύπωση του προβλήματος δεν είναι μόνο το πρώτο, αλλά και το τελευταίο στάδιο...» (Φίλιας, 1977)

«Κάθε επιστημονικό επίτευγμα θέτει νέα ερωτήματα: αποζητά (προκαλεί) το ξεπέρασμά του» (Max Weber).

ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ (3)

Δεν αρκεί να πούμε:

«Ενδιαφέρομαι να ερευνήσω την εκλογική συμπεριφορά».

Τι θέλουμε να μάθουμε;

Από τι επηρεάζεται, ποιες είναι οι συνέπειές της, πώς μεταβάλλεται, γιατί μένει σταθερή.

Σε ποια χώρα; Σε ποια περιοχή; Συγκριτικά μεταξύ χωρών;

Διαχρονικά; Σήμερα; Μελλοντικά;

Οφείλουμε να αποσαφηνίσουμε και να κάνουμε όσο το δυνατόν πιο συγκεκριμένο το ερευνητικό μας ερώτημα, πριν ξεκινήσουμε τη διαδικασία συλλογής δεδομένων.

Διαφορετικά είναι πιθανό να καταλήξουμε να συλλέγουμε λάθος δεδομένα για το λάθος λόγο.

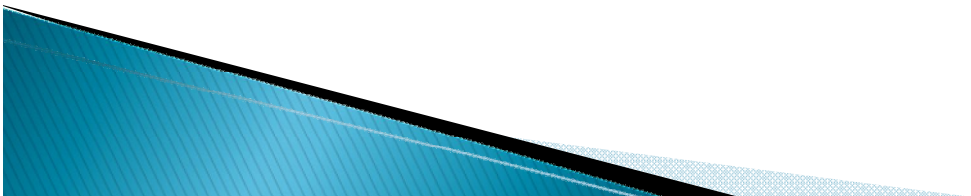
ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑ (4)

Το αρχικό ερώτημα δεν είναι πάντα και το τελικό.

Ενώ είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τι ψάχνουμε, είναι λάθος να μην είμαστε ανοικτοί απέναντι σε νέα ερωτήματα (ίσως και σημαντικότερα) που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας.

Τα ερωτήματα μπορούν να τροποποιηθούν και νέα προβλήματα να ανακύψουν, όσο συλλέγουμε και αναλύουμε δεδομένα ή διαβάζουμε σχετικές με το πρόβλημά μας θεωρίες.

Πολύ συχνά τα επιτυχημένα ερευνητικά ερωτήματα περιλαμβάνουν μια ερώτηση “γιατί;” .

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΘΕΩΡΙΑ

Όχι φιλοσοφία, ούτε πίστη.

Η κοινωνική θεωρία (και όχι η πολιτική φιλοσοφία κλπ που είναι κανονιστική) αφορά ό,τι υπάρχει, όχι ό,τι θα έπρεπε να υπάρχει.

Θεωρία – Μια συστηματική ερμηνεία για τις παρατηρήσεις που σχετίζονται με μια συγκεκριμένη πλευρά της ζωής.

Οι θεωρίες προσπαθούν να προσφέρουν λογικές ερμηνείες...

Οι θεωρίες μάς εμποδίζουν να παρασυρθούμε από τυχαία περιστατικά.

Οι θεωρίες εξηγούν παρατηρημένα μοτίβα.

Οι θεωρίες διαμορφώνουν και κατευθύνουν τα ερευνητικά εγχειρήματα.

Η ΤΕΡΑΣΤΙΑ Σημασία του Σταδίου 2...Βιβλιογραφική, δευτερογενής έρευνα, σύνδεση με θεωρία-θεωρητικό πλαίσιο/μοντέλο.

Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΣΥΝΔΕΣΗ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όλα τα παραπάνω προϋποθέτουν δύο συνδεδεμένες μεταξύ τους διαδικασίες, την επαγωγική και την παραγωγική:

ΕΠΑΓΩΓΗ: Ανάπτυξη γενικών αρχών από συγκεκριμένες παρατηρήσεις

Από το ειδικό στο γενικό.

Παράδειγμα Babbie (σ. 112) περί μαριχουάνας:

- 1) Παρατήρηση
- 2) Διάψευση θεωριών/υποθέσεων (ότι όσοι καπνίζουν είναι αντικοινωνικοί-κακοί φοιτητές.)
- 3) Ανίχνευση μοτίβων (γυναίκες-ασιάτες-όσοι μένουν με γονείς δεν καπνίζουν)
- 4) Νέο θεωρητικό μοντέλο: Αντί γιατί καπνίζουν → γιατί κάποιοι δεν καπνίζουν

ΠΑΡΑΓΩΓΗ: Από γενικές αρχές προκύπτουν συγκεκριμένες προσδοκίες για υποθέσεις

Από το γενικό στο ειδικό (με το γενικό ισχυρότερο).

Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί, ο Γιώργος είναι άνθρωπος, άρα ο Γιώργος είναι θνητός.

Οι στρατιωτικές εγκαταστάσεις της ΕΣΣΔ σε περιοχές μακριά από τα σύνορά της δεν είναι ποτέ πυρηνικές.

Η ΕΣΣΔ κατασκευάζει εγκαταστάσεις στην Κούβα.

Άρα, οι εγκαταστάσεις αυτές δεν είναι πυρηνικές.

ΣΥΝΔΕΣΗ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η σχέση θεωρίας και έρευνας είναι αμφίδρομη.

Η θεωρία μπορεί να προηγείται της έρευνας και να αποτελεί «οδηγό» για την υλοποίησή της αλλά και

Η έρευνα μπορεί να «παραγάγει» ή να μεταβάλει μια θεωρία είτε βάσει των αποτελεσμάτων της είτε ακόμη και κατά τη διάρκεια υλοποίησής της.

ΘΕΩΡΙΑ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

(ΕΛΕΓΧΟΣ ΘΕΩΡΙΑΣ)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

ΘΕΩΡΙΑ

(ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΘΕΩΡΙΑΣ)

ΣΧΕΣΗ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ (2)

ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Όταν ελέγχουμε μια θεωρία, η θεωρία οδηγεί την παρατήρησή μας, δηλαδή την έρευνά μας.

Ουσιαστικά κινούμαστε από το γενικό (θεωρία) στο ειδικό (παρατήρηση).

Η βασική ιδέα είναι από τη γενική θεωρία να προέλθουν πιο περιορισμένες δηλώσεις, οι οποίες να είναι αληθείς, αν η θεωρία είναι αληθής (deductive reasoning).

Η επιρροή του κοινωνικού περιβάλλοντος στην ψήφο ως βασική θεωρητική αρχή οργάνωσης της έρευνας.

Η παρατήρηση ότι τα παιδιά ψηφίζουν ό,τι και οι γονείς τους ως βάση για την παραγωγή θεωρίας.

ΣΧΕΣΗ ΘΕΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ (3)

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΘΕΩΡΙΑΣ

Στην περίπτωση κατασκευής θεωρίας ακολουθείται η ακριβώς αντίθετη πορεία:

Κινούμαστε από το ειδικό (παρατήρηση) στο γενικό (θεωρία) (inductive reasoning). Διαδεδομένο χαρακτηριστικό της ποιοτικής έρευνας.

Θεωρία κομματικής ταύτισης: παρατήρηση ότι οι νέοι ψηφίζουν ό,τι και οι γονείς τους → θεωρητική σημασία συναισθηματικών/ψυχολογικών παραγόντων → περαιτέρω ερευνητική διερεύνηση.

Βέβαια, στη σύγχρονη επιστήμη οι δύο αυτές διαδικασίες δεν είναι ποτέ ανεξάρτητες και αυτόνομες η μία από την άλλη, ενώ σε επιστημολογικό επίπεδο τα πράγματα είναι αρκετά πιο σύνθετα και παρεμβάλλονται και άλλα στάδια.

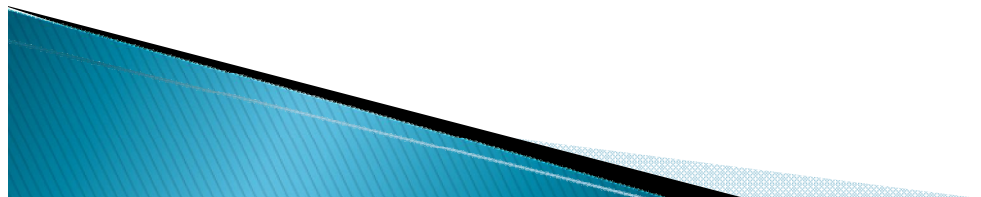
Για παράδειγμα, η έρευνα του Μίσιγκαν είχε ως θεωρητική βάση/ερευνητικό προηγούμενο και σε σημαντικό βαθμό επιβεβαίωσε την «εξωτερική», κοινωνική διάσταση της ψήφου της Σχολής του Κολούμπια.

Εδώ αναφέρονται αδρά ως οι δύο βασικοί δρόμοι που επικρατούν στη φιλοσοφία της επιστήμης.

ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

«Υπόθεση χαρακτηρίζεται μια διατύπωση, άγνωστης εγκυρότητας και συνεπώς με αμφίβολο νοηματικά περιεχόμενο, που απαιτεί κάποια εξακρίβωση (να επαληθευτεί ή να απορριφθεί)».

Η διατύπωση υποθέσεων αποτελεί κεντρικό σημείο της επιστήμης και, συνεπώς, της έρευνας.

ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ (2)

«Ερευνητική χαρακτηρίζεται η διατυπωμένη υπόθεση που περιγράφει ή καθορίζει σε περισσότερο συγκεκριμένη μορφή από ό,τι το ίδιο το ερευνητικό πρόβλημα κάποια σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων μεταβλητών».

«...ένα άτομο σκέφτεται πολιτικά με τον τρόπο που ζει κοινωνικά. Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά καθορίζουν την πολιτική προτίμηση» (Lazarsfeld et al., 1948: 27)

«Ο μακροχρόνιος συναισθηματικός δεσμός με ένα πολιτικό κόμμα (θα) προδιαθέτει για την ευνοϊκότερη αντιμετώπιση του συγκεκριμένου κόμματος» (Campbell et al., 1960, σ. 14)

Όσο μεγαλύτερο το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα μια χώρα να έχει δημοκρατία.

ΟΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ (3)

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Οι υποθέσεις που διατυπώνουμε οφείλουν:

1. Να είναι αντικειμενικά διατυπωμένες

Να μην περιλαμβάνουν αξιακά ή αξιολογικά φορτισμένες έννοιες και να μην αναπαράγουν στερεότυπα και προκαταλήψεις (στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό).

2. Να είναι σαφείς και ακριβείς

Τα συστατικά μέρη της υπόθεσης να έχουν συγκεκριμένη σημασία, χωρίς αμφιβολίες ή δυνατότητα πολλαπλών ερμηνειών (τουλάχιστον στο θεωρητικό πλαίσιο που χρησιμοποιείται).

3. Να μπορούν να ελεγχθούν/να είναι μετρήσιμες/διερευνήσιμες

Η υπόθεση να μπορεί να μετρηθεί-διερευνηθεί (ποσοτικά ή ποιοτικά) με βάση τα προηγουμένως διατυπωμένα κριτήρια.

4. Να απαντούν στο ερευνητικό ερώτημα

Να είναι σε θέση να δώσει απάντηση στο ερευνητικό πρόβλημα, να στοχεύει στην επίτευξη του ερευνητικού στόχου.

Εισαγωγή στη Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών

2

Γιάννης Τσίρμπας

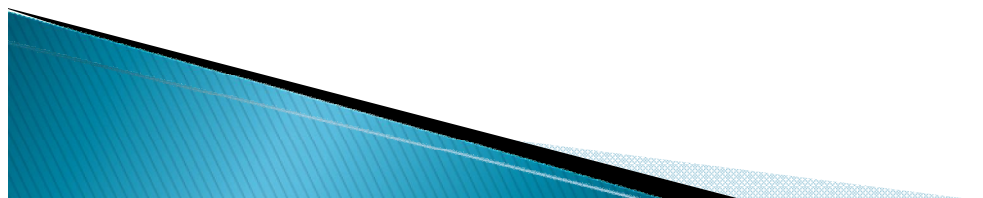
εκλ. Λέκτορας

ΕΚΠΑ/Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας
Διοίκησης

itsirbas@pspa.uoa.gr

1. Υποθέσεις (συν.).

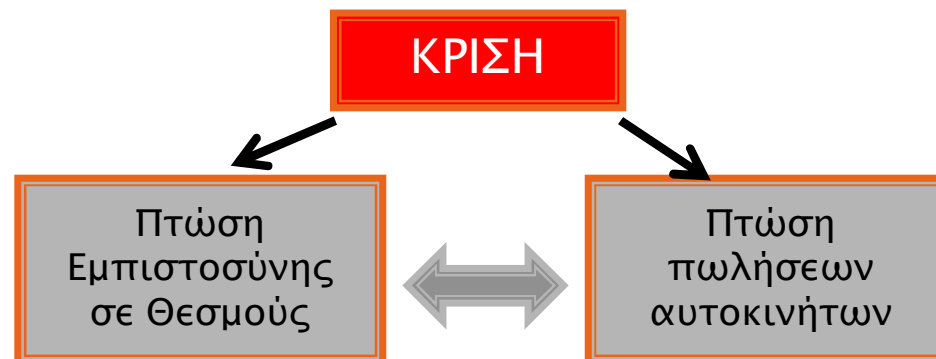
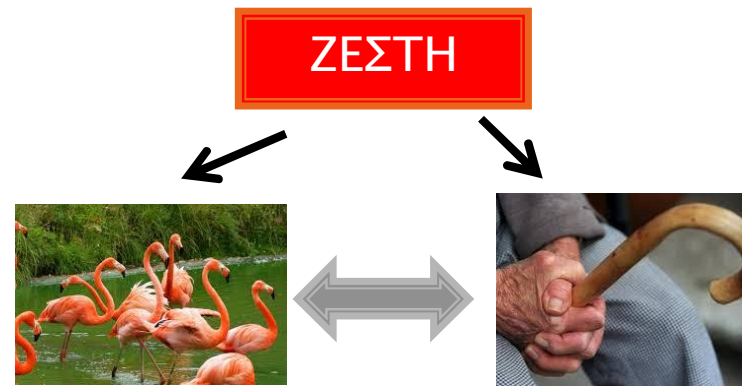
Ερευνητικές Υποθέσεις (συνέχεια...)

Είμαστε στο νομοθετικό μοντέλο ερμηνείας (αναζήτηση αιτιακών σχέσεων...)

Προϋποθέσεις για σχέσεις μεταξύ μεταβλητών:

- Διαπίστωση σύνδεσης / συσχέτισης μεταξύ μεταβλητών.
 - Οι αλλαγές στη μία μεταβλητή να συνδέονται με αλλαγές στην άλλη.
 - **ΠΡΟΣΟΧΗ: Παρόλα αυτά, συσχέτιση δεν συνιστά αιτιότητα!!!**
- Η αιτία προηγείται του αποτελέσματος: οι πεποιθήσεις των γονέων επηρεάζουν αυτές των παιδιών (αν και μπορεί να παρατηρηθεί και το αντίθετο-όμως εδώ μας ενδιαφέρουν οι πολλές περιπτώσεις, οι πιθανότερες).
- Πραγματικές, «ειλικρινείς» σχέσεις!!! (Στις δύο τρίτη δεν χωρεί...)

«Ειλικρινείς» και πλαστές σχέσεις...

Συσχέτιση, αιτιότητα και σφάλματα

Επίσης...

-Δεν υπάρχει πλήρης αιτιότητα:

Η εξαθλίωση που μάστιζε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού (μπορεί να) είναι μία από τις αιτίες της «αραβικής άνοιξης»...

Δηλαδή, όσο μεγαλύτερο μέρος ενός φαινομένου προσπαθούμε να εξηγήσουμε, τόσο πιο πολύπλοκο γίνεται το σύστημα των σχέσεων που μελετούμε.

-Οι εξαιρέσεις δεν διαψεύδουν την αιτιακή σχέση.

Επειδή τυχαίνει να γνωρίζω κάποιον που ψήφισε «κόντρα» στους γονείς του, αυτό δεν ακυρώνει το γενικό pattern...(όταν τέλος πάντων ακόμα υπήρχαν έντονες κομματικές ταυτίσεις).

Θέμα επιπέδου...

Επίπεδο ανάλυσης: το σύνολο των σχέσεων, φαινομένων κλπ που θα αναλυθούν.

Μονάδα ανάλυσης: η ξεχωριστή μονάδα για την οποία θα γίνει συλλογή δεδομένων.

Άτομα ή ομάδες (οργανώσεις, τάξεις, κόμματα, οικογένειες, συνδικαλιστικές ενώσεις κλπ).

Φαινόμενα/κοινωνικές αλληλεπιδράσεις (ανταλλαγές, συναλλαγές κλπ).

Τα άτομα είναι η πιο διαδεδομένη μονάδα ανάλυσης. Ως «άτομα» (δηλαδή μονάδες), μπορούν βέβαια να λειτουργήσουν και άλλα πράγματα, όπως και «κοινωνικά τεχνουργήματα» (βιβλία, σκεύη, τραγούδια κλπ):

Π.χ. (ποσοτική ανάλυση περιεχομένου/εργασίες: Εφημερίδα, πρωτοσέλιδο, θέμα, άρθρο, ειδησεογραφική ενότητα, δελτίο ειδήσεων κλπ).

Είναι απαραίτητο να έχουμε στο μυαλό μας σε ποιο επίπεδο θα αναλύσουμε και ποια είναι η μονάδα ανάλυσης, όταν σχεδιάζουμε μια έρευνα.

Π.χ. (ποιοτική) έρευνα βιωματικών αφηγήσεων σε ανέργους στη Νάουσα.

Ποιο είναι το επίπεδο ανάλυσης και ποια η μονάδα ανάλυσης;

Μερικά σφάλματα...

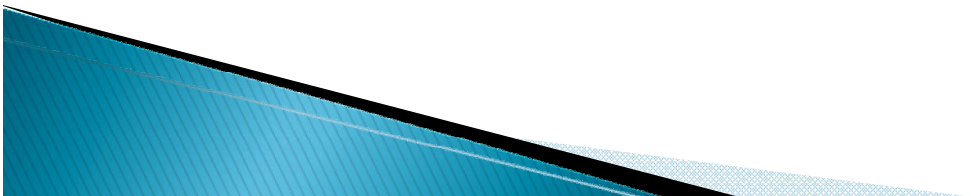
Με τις μονάδες ανάλυσης σχετίζονται λανθασμένοι συλλογισμοί που ονομάζονται λογικά σφάλματα.

Οικολογικό Σφάλμα/Ecological Fallacy:

Η εσφαλμένη θεμελίωση συμπερασμάτων που αφορούν μεμονωμένα άτομα ενώ στην πραγματικότητα έχουν παρατηρηθεί για ομάδες ατόμων.

Συμπεράσματα για το άτομο που βασίζονται σε δεδομένα για το σύνολο είναι ευπαθή στην Οικολογική πλάνη, δηλαδή στην πεποίθηση ότι τα μέλη μιας ομάδας φέρουν, σε ατομικό επίπεδο, το μέσο όρο των χαρακτηριστικών της ομάδας.

Π.χ. Δεν είναι οι ποδοσφαιριστές που παίζουν στην τελευταία ομάδα του πρωταθλήματος είναι χειρότεροι από όλους τους ποδοσφαιριστές που παίζουν στις ομάδες που βρίσκονται σε ανώτερες θέσεις.

Μερικά σφάλματα...(2)

Robinson, W.S. (1950). "Ecological Correlations and the Behavior of Individuals". American Sociological Review Vol. 15, No. 3) 15 (3): 351–357.

- Όσο μεγαλύτερη η αναλογία μεταναστών σε μια πολιτεία, τόσο χαμηλότερος ο αναλφαβητισμός (συσχετίσεις στο επίπεδο της πολιτείας).
- Οι μετανάστες ήταν όμως σε μεγαλύτερο βαθμό αναλφάβητοι από τους γηγενείς. (συσχέτιση στο ατομικό επίπεδο).

Μερικά σφάλματα...(3)

Αναγωγισμός:

Η προσπάθεια να εξηγήσουμε ένα συγκεκριμένο φαινόμενο βάσει περιορισμένων εννοιών ή/και εννοιών κατώτερης τάξης (Babbie, σ. 147)

Π.χ. η διατύπωση της πρόβλεψης ότι μια ομάδα θα πάρει σίγουρα το πρωτάθλημα επειδή έχει καλύτερους παίκτες ή ότι ένα κόμμα θα κερδίσει τις εκλογές επειδή διαθέτει το μεγαλύτερο ποσοστό ταυτισμένων μαζί του ψηφοφόρων.

2. Οι διαθέσιμες στρατηγικές:

Ποσοτική vs Ποιοτική.

Η ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η ποσοτική έρευνα:

- Χρησιμοποιεί νούμερα και στατιστικές μεθόδους.
- Βασίζεται σε αριθμητική μέτρηση συγκεκριμένων παραμέτρων συγκεκριμένων φαινομένων.
- Αναζητά μετρήσεις και αναλύσεις που εύκολα μπορούν να επαναληφθούν, να διαψευστούν ή να επιβεβαιωθούν από οποιονδήποτε ερευνητή.
- Τα δεδομένα συλλέγονται με τη χρήση δομημένων ερευνητικών εργαλείων.
- Τα αποτελέσματα βασίζονται σε μεγάλα δείγματα, τα οποία είναι συνήθως (ή επιδιώκουν να είναι) αντιπροσωπευτικά του πληθυσμού έρευνας.
- Η ανάλυση των αποτελεσμάτων είναι «αντικειμενική».
- Άρα, η άποψη για τον κόσμο είναι αντικειμενική=τα υποκειμενικά νοήματα σε δεύτερο πλάνο.

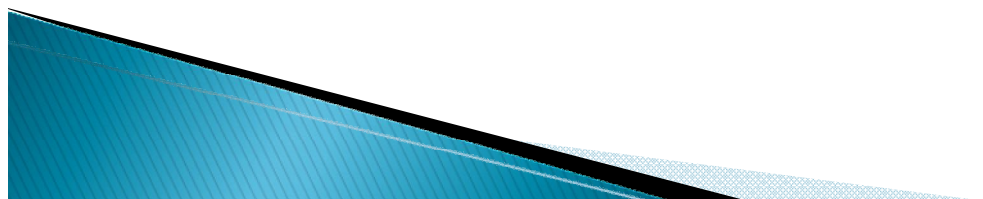
Βασικές Έννοιες-Ποσοτική έμφαση

Σύνολα όχι άτομα.

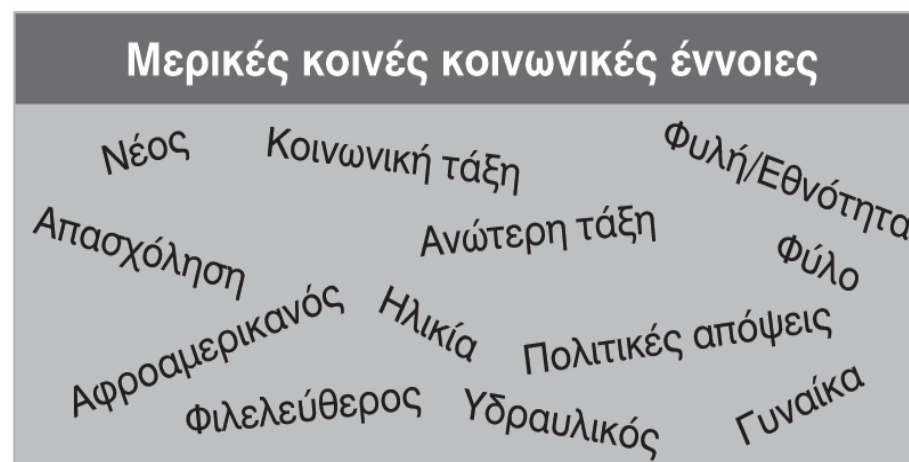
Αναζήτηση μοτίβων-κανονικοτήτων.

Μεταβλητές – Λογικά σύνολα τιμών.

Τιμές – Χαρακτηριστικά ή ιδιότητες που περιγράφουν ένα αντικείμενο της έρευνας.

Βασικές Έννοιες

Μεταβλητή	Τιμές
Ηλικία	Νέος, μεσήλικας, ηλικιωμένος
Φύλο	Γυναίκα, άνδρας
Απασχόληση	Υδραυλικός, δικηγόρος, υπάλληλος...
Φυλή/Εθνότητα	Αφροαμερικανός, Ασιάτης, Λευκός, Ισπανόφωνος...
Κοινωνική τάξη	Ανώτερη, μεσαία, κατώτερη...
Πολιτικές απόψεις	Φιλελεύθερες, συντηρητικές...

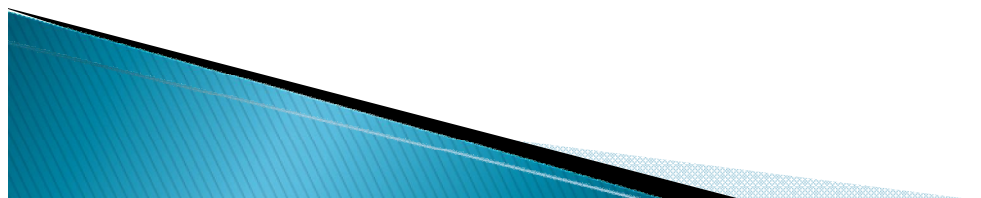
Babie, 2011, σ. 51.

ΕΙΔΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ-ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΕΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ

Ανεξάρτητες ή πειραματικές ή ερμηνευτικές ή προβλεπτικές θεωρούνται οι μεταβλητές που ασκούν επίδραση σε μια άλλη μεταβλητή.

Εξαρτημένες είναι οι μεταβλητές που επηρεάζονται από τη μεταβολή των τιμών μιας άλλης μεταβλητής.

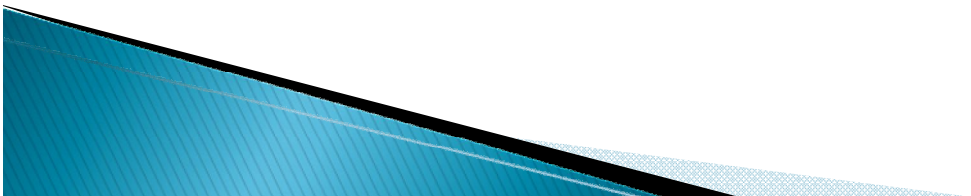
ΕΙΔΗ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Τα περισσότερα πειράματα

Δημοσκοπήσεις/Στιγμιαίες και διαχρονικές

Ποσοτική ανάλυση περιεχομένου

Σύγκριση μεταξύ δύο ή περισσότερων περιπτώσεων

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Μια ποσοτική έρευνα μπορεί να είναι:

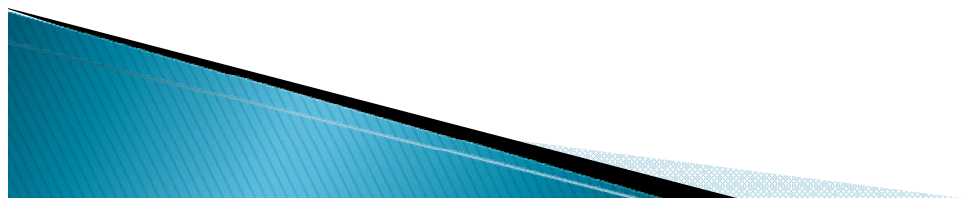
- ΣΤΙΓΜΙΑΙΑ-ΣΥΓΧΡΟΝΙΚΗ
- ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ

ΣΤΙΓΜΙΑΙΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ (Συγχρονικές)

Η πιο διαδεδομένη μορφή έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Τα δεδομένα συλλέγονται σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή, σε όσο το δυνατόν βραχεία χρονική περίοδο. Ad-hoc, μη επαναλαμβανόμενες έρευνες

ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ

Συχνά καλούμαστε να μελετήσουμε δυναμικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα σε βάθος χρόνου. Επαναλαμβανόμενη συλλογή δεδομένων πάνω στη μεταβολή φαινομένων ή γνωρισμάτων.

ΕΙΔΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΩΝ ΠΟΣΟΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

1. Έρευνες Τάσεων (tracking surveys)

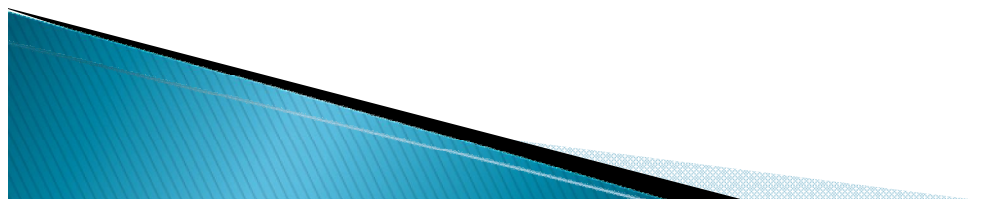
Πρόκειται ουσιαστικά για στιγμιαίες μελέτες που διεξάγονται διαδοχικά σε ένα προκαθορισμένο χρονικό διάστημα με σκοπό να μελετήσουν διαχρονικές μεταβολές σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του πληθυσμού. Διεξάγεται σε ανεξάρτητα, διαφορετικά δείγματα.

2. Έρευνες Πάνελ

Επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις στο ίδιο κάθε φορά δείγμα ερωτώμενων. Επίσης έχει στόχο την μελέτη μεταβολών σε μεγάλο βάθος χρόνου.

3. Έρευνες συνεκτικών ομάδων/ «κοόρτης»

Μελέτη ομάδων ατόμων με κοινά χαρακτηριστικά για διερεύνηση μεταβολών σε βάθος χρόνου. Π.χ. απόφοιτοι ΠΜΣ 2006, 2007 κλπ.

4 ΒΑΣΙΚΕΣ «ΕΓΓΝΟΙΕΣ» ΤΗΣ ΠΟΣΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1-Μέτρηση (και η αξιοπιστία και εγκυρότητα αυτής, όπως θα δούμε παρακάτω). Αν δεν μπορούμε να το μετρήσουμε, δεν είναι ποσοτικό.

2-Αιτιότητα: τα φαινόμενα ως αποτελέσματα συγκεκριμένων αιτιών («βελάκια»).

3-Γενίκευση: αποτελέσματα για το σύνολο του πληθυσμού έρευνας, με βάση το δείγμα...

4-Επαλήθευση (διάψευση): δυνατότητα επανάληψης της έρευνας από άλλο ερευνητή/επαλήθευση/διάψευση αποτελεσμάτων/δημοσιότητα ερευνητικών διαδικασιών και πρωτοκόλλου.

ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ: ΣΚΛΗΡΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΙΣ ΤΡΙΠΛΟΥΝ

1-Θετικισμός: ο κοινωνικός κόσμος δεν είναι σαν το φυσικό κόσμο.

2-Τεχνικιστική προσέγγιση: αγνοείται το διαφορετικό νόημα που δίνουν διαφορετικοί άνθρωποι στα πράγματα/οι έννοιες της ακρίβειας, της πιστότητας και της εγκυρότητας δεν σχετίζονται με την κοινωνική ζωή.

3-Οι άνθρωποι δεν είναι ερευνητές: τα εργαλεία της ποσοτικής έρευνας δεν μπορούν να καλύψουν το κενό μεταξύ καθημερινής ζωής και ερευνητικών ζητημάτων.

Η ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

- Δεν χρησιμοποιεί νούμερα και στατιστικές μεθόδους.
- Μελετά μία ή ελάχιστες περιπτώσεις.
- Είναι μεθοδολογικά διαλεκτική.
- Τα δεδομένα συλλέγονται με τη χρήση μη δομημένων ερευνητικών εργαλείων.
- Αναλύει σε βάθος.
- Τα αποτελέσματα είναι πιο λεπτομερή και στοχευμένα σε επίπεδο συμπεριφοράς, στάσεων και κινήτρων.
- Επιστημολογία: έμφαση στην ερμηνεία, έμφαση στο νόημα από την πλευρά του ατόμου.
- Οντολογία: κονστρουξιονιστική τάση (ο κοινωνικός κόσμος «κατασκευάζεται» από τα άτομα που συμμετέχουν σε αυτόν και δεν είναι κάτι αντικειμενικό που τα υπερβαίνει).
- Δεν υιοθετείται μια «φυσική» αντίληψη του κοινωνικού κόσμου, αλλά ο τελευταίος ερμηνεύεται μέσα από την εξέταση του τρόπου που τα ίδια τα μέλη του τον κατανοούν.

ΕΙΔΗ ΠΟΙΟΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

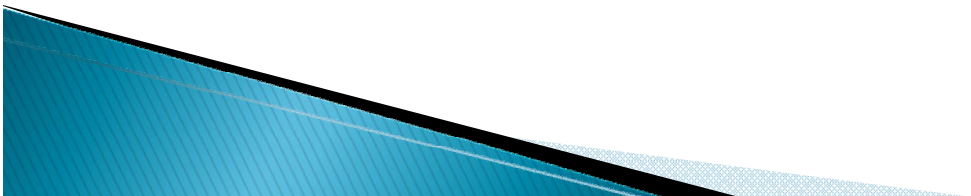
Κάποια πειράματα

Εις βάθος συνεντεύξεις

Ομάδες εστίασης (focus groups)

Εθνογραφικές έρευνες (στιγμιαίες αλλά και διαχρονικές)

Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου κλπ

4 ΒΑΣΙΚΕΣ «ΕΓΓΝΟΙΕΣ» ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1- «Βλέποντας μέσα από τα μάτια των ερευνώμενων»(Bryman, 2012: 399)

“telling it as it was for them...”

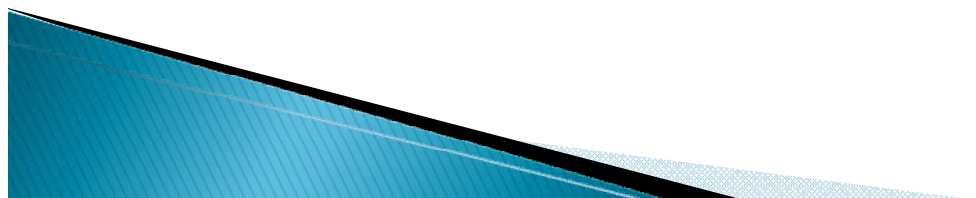
2-Περιγραφή: έμφαση στη λεπτομέρεια/μοναδικότητα.

3-Διαδικασία: Μηχανισμοί/κίνητρα/συνειρμοί.

4-Ευελιξία/απουσία δομής/κάθε περίπτωση διαφορετική.

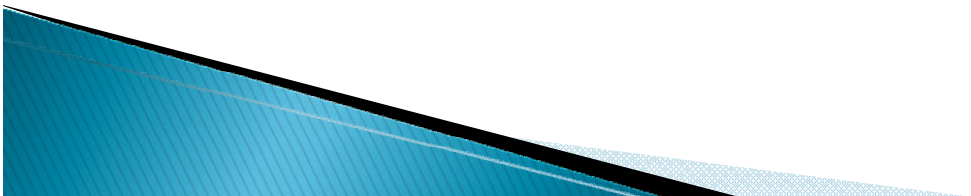
ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ: ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

- 1- Πολύ υποκειμενική-έλλειψη συστηματοποίησης.
- 2-Μη επαληθεύσιμη (όχι τόσο εύκολα τουλάχιστον).-Χωρίς να αρνείται όμως την ανάγκη για δημοσιότητα.
- 3-Αποτελέσματα που δεν μπορούν να γενικευτούν (όχι τόσο εύκολα τουλάχιστον).

3. Τα διαθέσιμα «όπλα»

(designs)

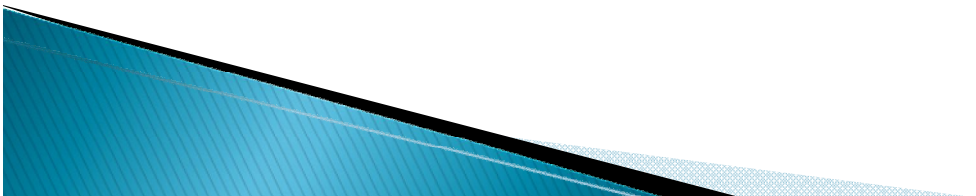
Τα διαθέσιμα «όπλα» (research designs)

Μελέτες περίπτωσης (case studies)

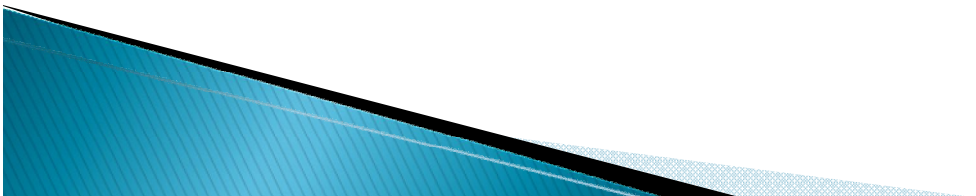
Πειράματα

Συγκριτικές μελέτες

Μεγάλα δείγματα

Case studies

Μελέτες περίπτωσης

Ένα θέμα, μία απόφαση, μία χώρα, ένα γεγονός, μια κοινότητα, ένα πρόσωπο...

-Μελετάται η «περίπτωση» στις λεπτομέρειές της.

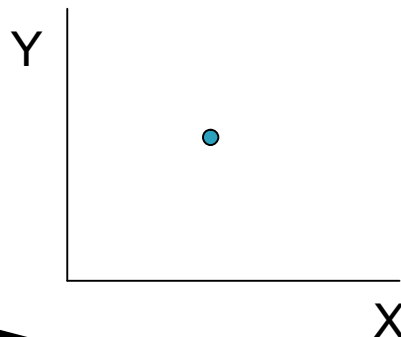
Βασικοί στόχοι:

Έλεγχος υποθέσεων/θεωριών & Συμβολή στη θεωρία.

Παράδειγμα: Robert Putnam (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* (with Robert Leonardi and Raffaella Y. Nanetti). Princeton University Press

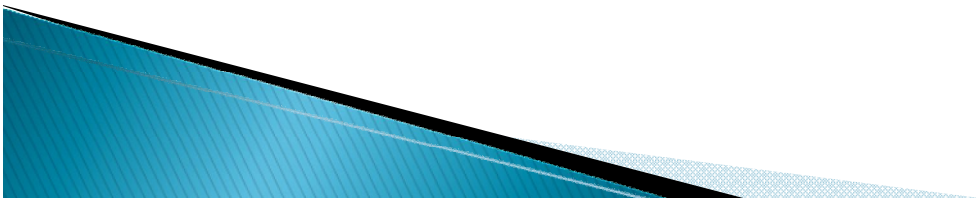
Κριτική:

Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για νομολογικού τύπου υποθέσεις, δεν μπορούμε να γενικεύσουμε-προβλέψουμε. Μπορούμε όμως να συμβάλουμε στη διατύπωση νέων υποθέσεων και στον εμπλουτισμό της θεωρίας.

Καζάκος, σελ. 115

Το Πείραμα

Κοινωνικά Πειράματα (Babbie, κεφ. 7)

Ερευνητική μέθοδος που συνδέεται συνήθως με τις φυσικές επιστήμες.

Πολύ αδρά: επιλέγουμε μια ομάδα υποκειμένων, τους «κάνουμε» κάτι (δράση) και βλέπουμε τι συνέβη...(παρατήρηση). Ουσιαστικά, «χειριζόμαστε» την ανεξάρτητη μεταβλητή.

Η ζωή μας είναι γεμάτη πειραματισμούς...

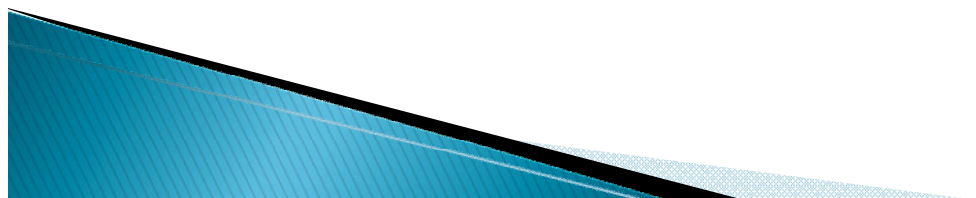
Πότε κάνουμε πειράματα στην έρευνα:

-Τα πειράματα ταιριάζουν ιδιαίτερα σε ερευνητικά προγράμματα που αφορούν σχετικά περιορισμένες και σαφείς έννοιες και προτάσεις.

-Έλεγχος υποθέσεων.

-Κατάλληλα για ερμηνευτικούς παρά για περιγραφικούς σκοπούς.

-Αλληλεπίδραση μικρών ομάδων.

Το «κλασικό» πείραμα

Βασικά συστατικά ζεύγη:

- 1) Ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές.
- 2) Προ-έλεγχος και μετα-έλεγχος.
- 3) Πειραματικές ομάδες και ομάδες ελέγχου.

Συγκεκριμένα:

Ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές

Ανεξάρτητη – Έχει τη μορφή ενός πειραματικού ερεθίσματος, που είτε υφίσταται είτε όχι-παίρνει δηλαδή δύο τιμές, είναι διχοτομική.

(Αν ο ερευνητής μπορεί πραγματικά να ασκήσει απόλυτο έλεγχο πάνω της, τότε αποκαλείται και πειραματική).

Εξαρτημένη – Αποτέλεσμα.

Το «κλασικό» πείραμα (2)

Προ-έλεγχος και μετα-έλεγχος

Προέλεγχος – Η μέτρηση μιας εξαρτημένης μεταβλητής προτού εκτεθούν τα υποκείμενα της έρευνας σε ένα ερέθισμα που αντιπροσωπεύει μια ανεξάρτητη μεταβλητή.

Μετα-έλεγχος – Η μέτρηση εκ νέου μιας εξαρτημένης μεταβλητής αφότου τα υποκείμενα της έρευνας εκτεθούν σε κάποιο ερέθισμα που αντιπροσωπεύει μια ανεξάρτητη μεταβλητή.

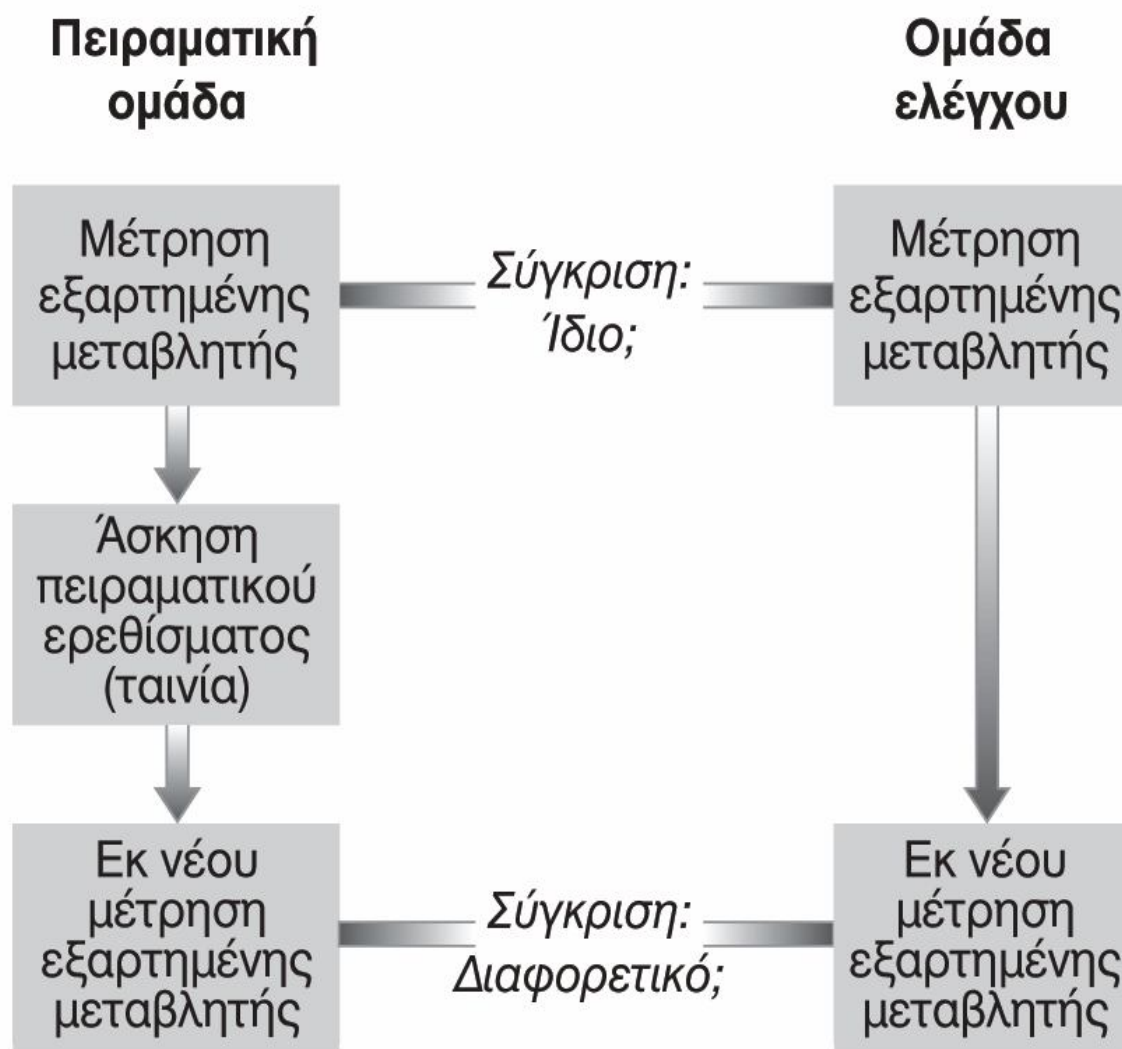
Πειραματική Ομάδα και Ομάδα Ελέγχου

Πειραματική ομάδα – Μια ομάδα υποκειμένων στα οποία ασκείται ένα πειραματικό ερέθισμα.

Ομάδα ελέγχου – μια ομάδα υποκειμένων έρευνας, τα οποία δεν υπόκεινται σε κανένα πειραματικό ερέθισμα και τα οποία έχουν, κατά τα άλλα, κοινά γνωρίσματα με την πειραματική ομάδα.

Το «κλασικό» πείραμα (3)

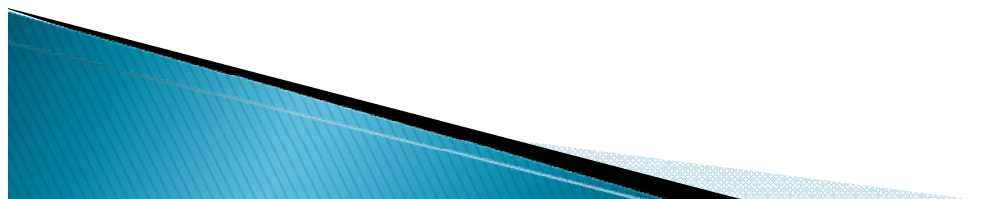
Το «κλασικό» πείραμα (4)

Προσδοκίες διδασκόντων παιδεύουσι φοιτητάς

(Rosenthal & Jacobson, 1968) Από Bryman, 2012, σ. 54.

Θέλοντας να μετρήσουν την επίδραση «αυτοεκπληρούμενων προφητειών», οι ερευνητές ανακοίνωσαν στους δασκάλους ενός σχολείου τα ονόματα των μαθητών που (σύμφωνα με ένα υποτιθέμενο τεστ) είχαν τις περισσότερες πιθανότητες να διαπρέψουν.

Το αποτέλεσμα ήταν ότι, όντως, οι –τυχαία επιλεγμένοι- μαθητές-αστέρια στο τέλος της χρονιάς είχαν καλύτερες επιδόσεις από τους υπόλοιπους...

Το «κλασικό» πείραμα (5)

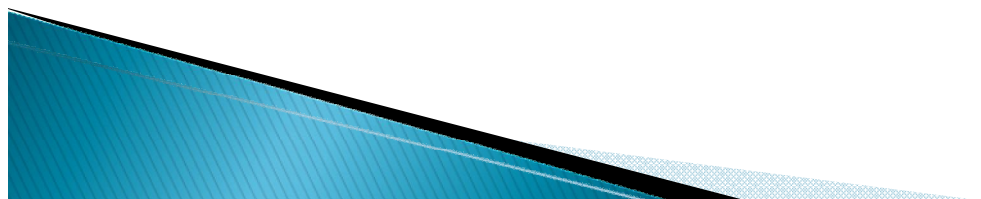
Θέματα εγκυρότητας-Το φαινόμενο Χόθορν (Hawthorne effect)

Στο πλαίσιο έρευνας για τη σχέση συνθηκών εργασίας και παραγωγικότητας σε μια εταιρεία στο προάστιο Χόθορν στο Σικάγο, οι ερευνητές ανακάλυψαν ότι όσο βελτιώναν τις συνθήκες (φωτισμός κλπ), τόσο αυξάνονταν η ικανοποίηση και η παραγωγικότητα.

Για να υποστηρίξουν τα συμπεράσματά τους, στη συνέχεια χειροτέρευσαν τις συνθήκες, όμως η παραγωγικότητα συνέχιζε να βελτιώνεται, ως αποτέλεσμα της συμμετοχής των εργαζόμενων στο πείραμα.

Έτσι προκύπτει λοιπόν η ανάγκη ομάδων ελέγχου, κάτι που εφαρμόζεται κατά κόρον στις ιατρικές έρευνες. (όπου, επιπλέον, τα μέλη της ομάδας ελέγχου δεν γνωρίζουν ότι μετέχουν σε αυτήν και παίρνουν placebo (ψευδοφάρμακο)).

Επειδή, όμως, έχει παρατηρηθεί ότι και οι ίδιοι οι ερευνητές μπορεί να επηρεαστούν στις παρατηρήσεις τους, εφαρμόζεται το «διπλά τυφλό πείραμα» (double blind experiment), όπου ούτε ο ερευνητής ξέρει ποια ομάδα είναι πειραματική και ποια ελέγχου. (Babbie, σ. 351-356)

Εργαστήρια στις κοινωνικές επιστήμες... (6)

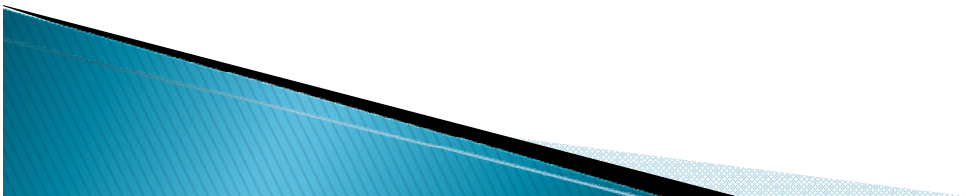
Πειράματα εργαστηρίου

(Howell & Frost, 1989) Από Bryman, 2012, σ. 54.

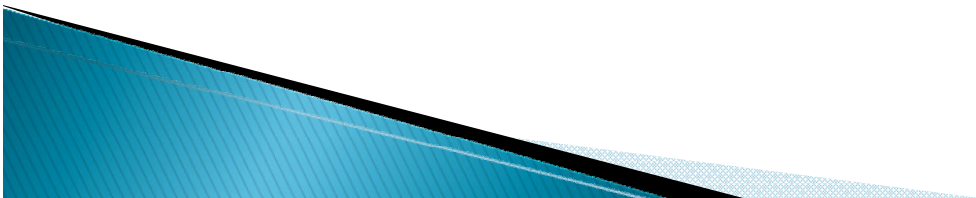
Ποια ηγεσία παράγει καλύτερα αποτελέσματα; Η χαρισματική (Weber), η ευγενική/διακριτική ή η αυστηρά δομημένη;

Πείραμα σε 144 φοιτητές που χωρίστηκαν σε 3 ομάδες που είχαν να φέρουν σε πέρας ένα συγκεκριμένο έργο. Σε κάθε ομάδα ηγούνταν μια ηθοποιός που είχε αναλάβει να μπει στο «ρόλο» του αντίστοιχου τύπου ηγεσίας.

Η ομάδα υπό χαρισματική ηγεσία τα πήγε καλύτερα...

Συγκριτική μελέτη

Συγκριτικές μελέτες

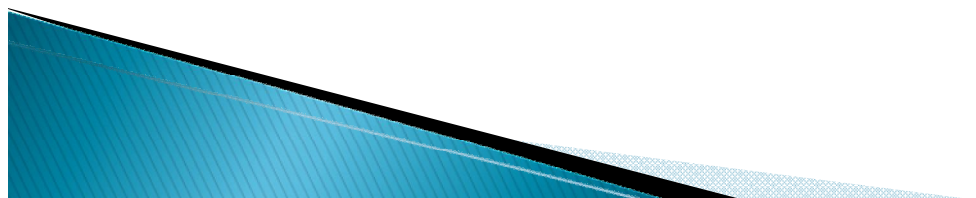
Τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές (πολλαπλές μελέτες περίπτωσης).

Η συγκριτική προσέγγιση αναφέρεται στο πώς, όχι στο τι...(Lijphart).

Αν και προφανώς υπάρχει περιορισμός στο τι, αφού μπορούν να μελετηθούν μόνο έννοιες/φαινόμενα κλπ που αφορούν πάνω από μια χώρα.

Ορισμός (L. Hantrais (1995) “Comparative Research Methods” in *Social Research Update* <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU13.html> (accessed 20/10/2013):

“a study is held to be cross-national and comparative, when individuals or teams set out to examine particular issues or phenomena in two or more countries with the express intention of comparing their manifestations in different socio-cultural settings (institutions, customs, traditions, value systems, lifestyles, language, thought patterns), using the same research instruments either to carry out secondary analysis of national data or to conduct new empirical work. The aim may be to seek explanations for similarities and differences, to generalise from them or to gain a greater awareness and a deeper understanding of social reality in different national contexts.”

Συγκριτικές μελέτες (2)

Οι συγκριτικές μελέτες δεν περιορίζονται μόνο μεταξύ χωρών, αλλά μπορούν να αφορούν οργανισμούς, κόμματα κλπ.

Δύο στρατηγικές επιλογής (παράδοση J.S. Mill (1843), *A System of Logic*):

-Most Similar Systems Design:

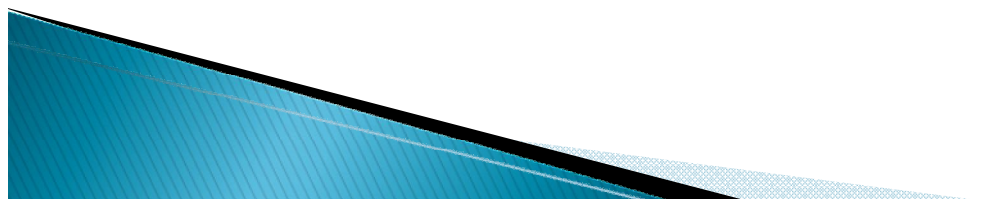
Ίδιες σε όσο το δυνατόν περισσότερες μεταβλητές και διαφορετικές στην εξαρτημένη.

Γιατί διαφέρουν;

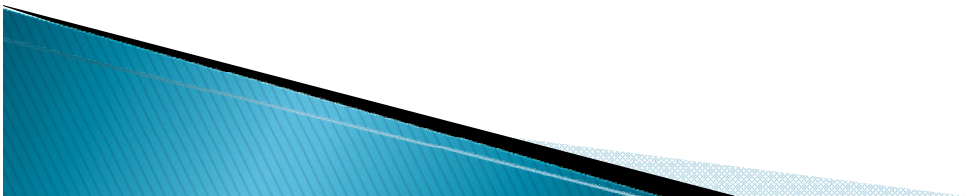
-Most Different Systems Design:

Ίδιες στην εξαρτημένη, διαφορετικές στις υπόλοιπες.

Γιατί μοιάζουν;

Cross-Sectional (μεγάλα δείγματα)

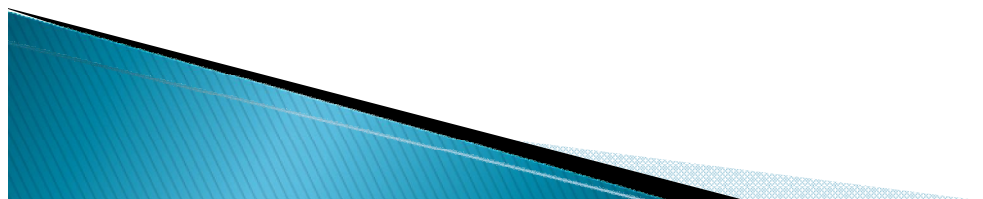

Cross-sectional

Πολλές περιπτώσεις.

Όχι μόνο δημοσκοπήσεις, αλλά και ανάλυση περιεχομένου κλπ

Ποσοτικά ή ποσοτικοποιήσιμα δεδομένα

Εισαγωγή στη Μεθοδολογία των Κοινωνικών Επιστημών

3

Γιάννης Τσίρμπας

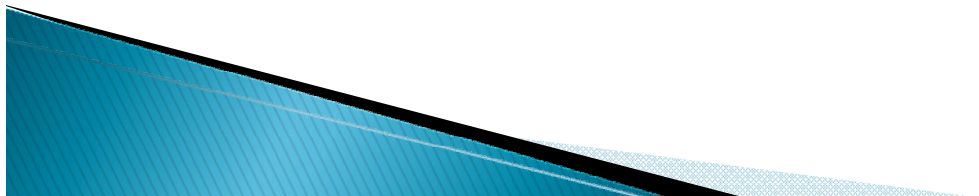
εκλ. Λέκτορας

ΕΚΠΑ/Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας
Διοίκησης

itsirbas@pspa.uoa.gr

1. Δεοντολογία & Πολιτική στην Έρευνα.

Ζητήματα Δεοντολογίας & Πολιτικής στην Κοινωνική Έρευνα (Babbie, κεφ. 15)

Εκτός από επιστημονικούς και διαχειριστικούς περιορισμούς, υπάρχουν και περιορισμοί δεοντολογίας και πολιτικής.

Δέον: το πρέπον, το σωστό.

Δεοντολογικό: αυτό που συμμορφώνεται στα πρότυπα συμπεριφοράς ενός δεδομένου επαγγέλματος ή ομάδας.

Βασικές προϋποθέσεις:

- Εθελοντική συμμετοχή. Συγκατάθεση μετά από ενημέρωση.

- Προστασία των συμμετεχόντων. (Babbie, σελ. 735). Οι συμμετέχοντες δεν πρέπει να τραυματίζονται κατά κανένα τρόπο. (Πειράματα των ναζί, Πειράματα του Τάσκεγκι για τη σύφιλη, Πείραμα φυλακής του Στάνφορντ [Ταινία: The Experiment, 2001, Σκην. Oliver Hirschbiegel]).

- Οι συμμετέχοντες μπορεί να τραυματιστούν και από την ανάλυση και έκθεση των δεδομένων και των αποτελεσμάτων.

Ζητήματα Δεοντολογίας & Πολιτικής στην Κοινωνική Έρευνα

Ανωνυμία

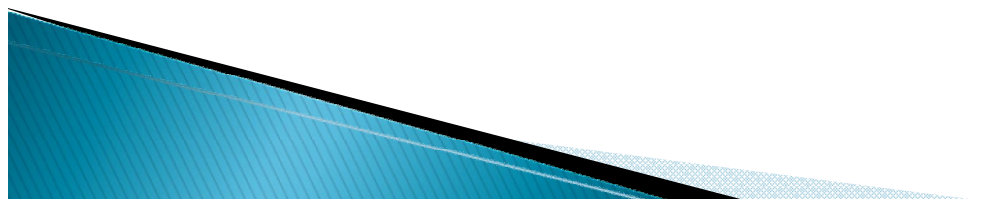
Η ανωνυμία σε ένα ερευνητικό σχέδιο εξασφαλίζεται όταν ούτε οι ερευνητές ούτε οι αναγνώστες των ευρημάτων μπορούν να ταυτίσουν μια συγκεκριμένη απάντηση με έναν συγκεκριμένο ερωτώμενο.

Εμπιστευτικότητα

Ένα ερευνητικό πρόγραμμα εγγυάται την εμπιστευτικότητά του, όταν ο ερευνητής μπορεί μεν να διακρίνει τις απαντήσεις ενός συγκεκριμένου ατόμου, αλλά υπόσχεται να μην το κάνει αυτό δημόσια.

Περίπτωση Rick Scarce και Οικοπολεμιστών (Babbie, σελ. 739).

Από την άλλη πλευρά, χρειαζόμαστε στοιχεία, έστω και προσωρινά, για τον έλεγχο της πραγματοποίησης των συνεντεύξεων.

Ζητήματα Δεοντολογίας & Πολιτικής στην Κοινωνική Έρευνα

Παραπλάνηση

Ως προς την ταυτότητα του ερευνητή, τους σκοπούς της έρευνας κλπ. Γενικά αντιδεοντολογική, σπάνια δικαιολογείται, π.χ. σε πειράματα.

Τότε χρειάζεται απολογισμός, με την προσοχή και πάλι να μην τραυματιστεί κανείς.

Ανάλυση και υποβολή εκθέσεων

Οι ερευνητές έχουν δεοντολογικές υποχρεώσεις στους συναδέλφους τους στην επιστημονική κοινότητα.

Πρέπει να αναφέρονται όλα τα αποτελέσματα (θετικά και αρνητικά).

Πρέπει να δηλώνονται όλοι οι περιορισμοί ή οι ελλείψεις.

Θεσμικά όργανα αξιολόγησης

Κώδικες δεοντολογίας (π.χ. ΣΕΔΕΑ)

Δύο Δεοντολογικές Διαμάχες

«Τσαγερί» (Tearoom Trade, 1970) (Babbie, σελ. 749)

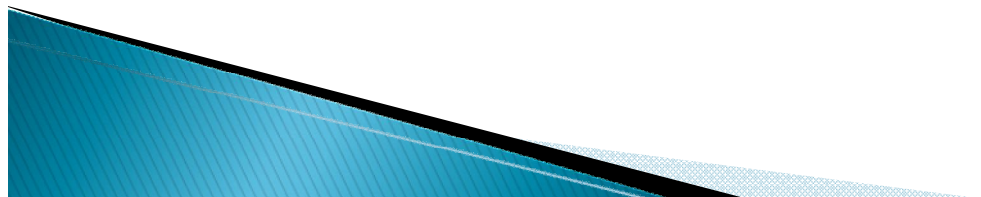
Ένας μεταπτυχιακός φοιτητής (Laud Humphreys) ενδιαφέρθηκε για τη μελέτη της ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς και ειδικά στις περιστασιακές ερωτικές συνευρέσεις μεταξύ μη ομοφυλόφιλων ανδρών.

Εστίασε σε δημόσιες τουαλέτες πάρκων (τσαγερί).

Προφανώς υπήρχε απόλυτη ανάγκη διασφάλισης της ανωνυμίας όσων συμμετείχαν (οικογενειάρχες, αποδεκτά ετεροφυλόφιλα μέλη της κοινότητας).

Συμμετοχική παρατήρηση: Ο ερευνητής πήρε το ρόλο του τσιλιαδόρου-ηδονοβλεψία (της παρατηρήτριας- “watchqueen”), μπορούσε να καταγράφει τη δράση μεταξύ των δύο (μέρος της σύμβασης), αλλά δεν μπορούσε προφανώς να τους ρωτήσει άλλες πληροφορίες.

Έπαιρνε λοιπόν τις πινακίδες κυκλοφορίας τους, έβρισκε τη διεύθυνσή τους από την αστυνομία, εμφανιζόταν μεταμφιεσμένος στα σπίτια τους ως ερευνητής και ρωτούσε και ό,τι άλλο ήθελε για να συμπληρώσει τα δεδομένα του.-Αντιπαράθεση μέχρι σήμερα σχετικά με τη δεοντολογία της συγκεκριμένης έρευνας.

Δύο Δεοντολογικές Διαμάχες

Ανθρώπινη υπακοή-Milgram (1963, 1965) (ό.π.)

«Εκτελούσα διαταγές» (ταινία: Hannah Arendt, σχετικά με τον Αντολφ Άιχμαν).

Ναζί, Βιετνάμ κλπ.

Ψυχολογικό πείραμα με σκοπό να διερευνήσει την προθυμία ανθρώπων να βλάψουν άλλους ανθρώπους.

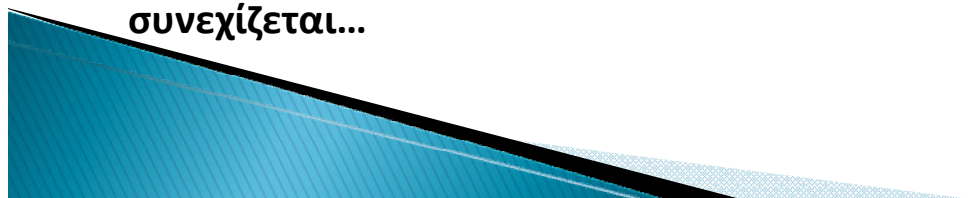
40 ενήλικοι άντρες με διαφορετικές διαδρομές ζωής. Μετά από κλήρωση ένας μαθητής αντιστοιχίζεται σε κάθε έναν από τους 40 δασκάλους.

Οι «μαθητές» αντιστοιχούν ζεύγη λέξεων και οι «δάσκαλοι» τους κάνουν ολοένα και ισχυρότερο ηλεκτροσόκ, κατόπιν εντολής. Οι αντιδράσεις των μαθητών είναι αντιληπτές από τους δασκάλους, οι οποίοι όμως δεν βλέπουν τους μαθητές, μόνο τους ακούν. Τα σοκ είχαν ενδείξεις.

26 από τους 40 συνέχισαν μέχρι τέλους, ακόμα και όταν δεν υπήρχε πλέον κανένα σημείο ζωής. Μόνο 5 σταμάτησαν στις πρώτες έντονες αντιδράσεις.

-Προφανώς τα ηλεκτροσόκ ήταν ψεύτικα και οι μαθητές συνεργάτες.

Τα υποκείμενα όμως τραυματίστηκαν ψυχικά και η διαμάχη περί της δεοντολογίας συνεχίζεται...

Η πολιτική της έρευνας

Πρόκειται για λιγότερο αντικειμενικό ζήτημα.

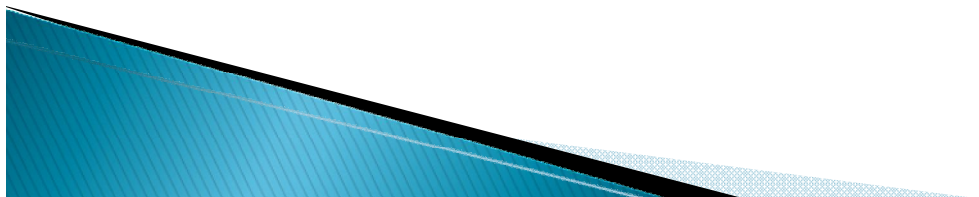
-Δεν υπάρχουν κώδικες πολιτικής, όπως κώδικες δεοντολογίας. Προφανώς, ο προσωπικός πολιτικός προσανατολισμός του ερευνητή δεν πρέπει να επηρεάζει την έρευνα.

-Η πολιτική διάσταση αφορά κυρίως τις χρήσεις της έρευνας.

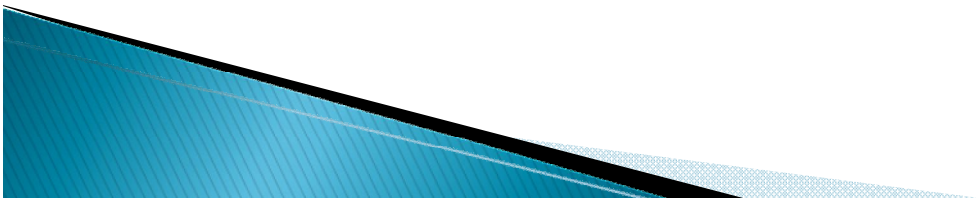
-Αντικειμενικότητα. Διυποκειμενικότητα και αξιολογική ουδετερότητα. Weber (1925): “η κοινωνιολογία πρέπει να παραμείνει απαλλαγμένη από τις προσωπικές αξίες των διανοητών για να συνεισφέρει κάτι ιδιαίτερο στην κοινωνία”.

-Δεν συμφωνούν όλοι με αυτό. Π.χ. Μαρξιστές και νέο-μαρξιστές διανοητές υποστηρίζουν ότι δεν μπορεί να διαχωριστεί η κοινωνική επιστήμη από την κοινωνική δράση.

-Ζητήματα Φυλής και Φύλου.

2. Η επισκόπηση της βιβλιογραφίας

Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Μια επισκόπηση βιβλιογραφίας μπορεί να αποτελεί ένα θέμα επιστημονικής εργασίας από μόνη της ή να εντάσσεται στο πλαίσιο ενός ερευνητικού προγράμματος, στο ΚΡΙΣΙΜΟ και ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ στάδιο σύνδεσης θεωρίας και έρευνας.

-Βιβλιοθήκες, βάσεις journals (π.χ. Jstor), google scholar, academia.edu, βάσεις δεδομένων, διαδίκτυο κλπ.

Bryman, σ. 100:

-Τι είναι γνωστό για το θέμα;

-Ποιες έννοιες και θεωρίες σχετίζονται με αυτό;

-Ποιες ερευνητικές στρατηγικές και ποιες μέθοδοι έχουν εφαρμοστεί;

-Υπάρχουν σημαντικές διαφωνίες;

-Υπάρχουν ασυνέχειες/ασυνέπειες στα ερευνητικά ευρήματα;

Επισκόπηση Βιβλιογραφίας (2)

Μια καλή βιβλιογραφική επισκόπηση «λέει μια ιστορία» με συνεκτικό τρόπο, μέσα από δύο αλληλοσυνδεόμενες διαδικασίες:

- 1) Κατασκευή διακειμενικής συνοχής (πώς τα διάφορα κείμενα συμπλέκονται, αλληλο-συμπληρώνονται ή διαφωνούν).
- 2) «Ανατροπή» της βιβλιογραφίας και εντοπισμός ενός «προβλήματος» (Όχι πλήρης; Ακατάλληλη;) Γενικά, τα σχόλια επί της βιβλιογραφίας είναι ένα στοιχείο που προσθέτει «πόντους» στην αξιολόγηση μιας εργασίας.

Μια επιτυχημένη επισκόπηση βιβλιογραφίας (στο πλαίσιο ενός ερευνητικού προγράμματος), εκτός από πληρότητα και συνεκτική αφήγηση, οφείλει να αφήνει χώρο για μια νέα συμβολή:

τη δική μας.

Από:

Wolcott, H. F. (1990) *Writing Up Qualitative Research*, California: SAGE.

Golden-Biddle, K., and Locke, K.D. (1997) *Composing Qualitative Research*. California: SAGE.

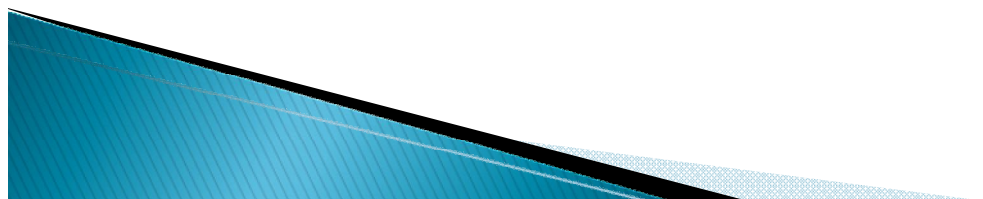
Γενικά...

Τα βιβλία/άρθρα/κείμενα μιλάνε για άλλα βιβλία/άρθρα/κείμενα...

Αποδελτιώνουμε τα χρήσιμα και ενδιαφέροντα.

Αυτά με τη σειρά τους έχουν αναφορές σε άλλα χρήσιμα και ενδιαφέροντα, τα οποία αναζητούμε κ.ο.κ.

-Για τα επιστημονικά άρθρα: αν η περίληψη (abstract) περάσει το «τεστ», συνεχίζουμε στο σώμα του κειμένου.

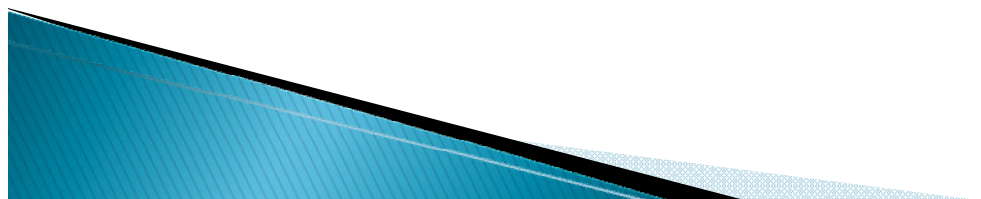

Τι είδους επισκόπηση;

Συστηματική επισκόπηση

Μία επαληθεύσιμη, επιστημονική και διαφανής διαδικασία που στοχεύει στην ελαχιστοποίηση της μεροληψίας, εφαρμόζοντας μια ελέγξιμη αλληλουχία αποφάσεων και συμπερασμάτων (Tranfield et al (2003), από Bryman, σ. 102).

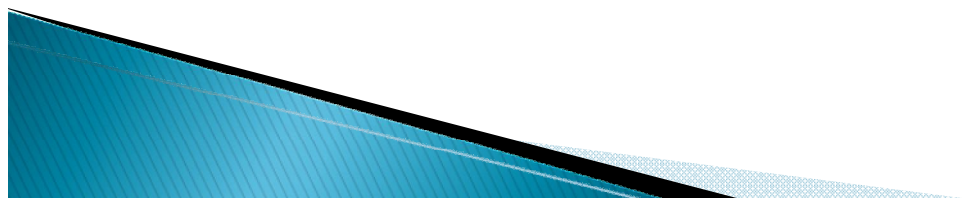
- Νεότερη μέθοδος.
- «Θετικιστική»/κατάλληλη για policy-making και ερευνητικά προγράμματα, για τα οποία έχει σημασία η ισορροπημένη σύνοψη συμπερασμάτων.
- Αρκετά «δύσκολη» η εφαρμογή της στις κοινωνικές επιστήμες, από τη στιγμή που συνήθως δεν υπάρχει ευρεία συναίνεση πάνω σε ερωτήματα/θεωρητικές προσεγγίσεις.

Τι είδους επισκόπηση; (2)

Συστηματική επισκόπηση (2) (Bryman, σ. 103)

- 1) Ορισμός στόχου (σύνδεση με ερευνητικό ερώτημα) της επισκόπησης
- 2) Αναζήτηση σχετικών μελετών σε διάφορες πηγές (peer-reviewed journals, μονογραφίες, λοιπά περιοδικά, “grey literature” [conference papers, διάφορες αναφορές επιτροπών κλπ]), με λέξεις κλειδιά, με επαναλήψιμο τρόπο.
- 3) Επιλογή μελετών με βάση συγκεκριμένα, αντικειμενικά κριτήρια (περίοδος, μέθοδος κλπ)
- 4) Ανάλυση και σύνθεση των αποτελεσμάτων, με βάση συγκεκριμένο πρωτόκολλο.
 - α) καταγραφή ημερομηνιών, τοποθεσίας, μεθόδου και βασικών αποτελεσμάτων για κάθε έρευνα.
 - β) Σύνοψη και σύνθεση των αποτελεσμάτων της επισκόπησης σε μορφή ερευνητικής αναφοράς.

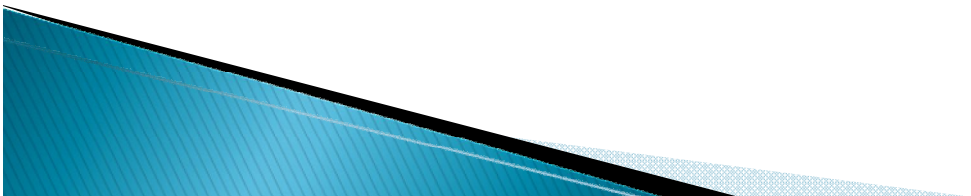
Τι είδους επισκόπηση; (3)

Συστηματική επισκόπηση (3)

-Meta-analysis: Συστηματική επισκόπηση αποκλειστικά ποσοτικών ερευνών.

Συγκέντρωση δεδομένων για διερεύνηση σχέσεων. Επικαλύπτεται, αλλά όχι απόλυτα, με τη δευτερογενή ανάλυση (secondary analysis), για την οποία τα στοιχεία άλλων ερευνών είναι το υλικό της μελέτης.

Στη δευτερογενή ανάλυση έχουμε πρόσβαση στο ερευνητικό υλικό, ενώ η μετα-ανάλυση είναι ένας τρόπος σύνοψης ερευνητικών αποτελεσμάτων και διερεύνησης πιθανών σχέσεων μεταξύ φαινομένων-μεταβλητών.

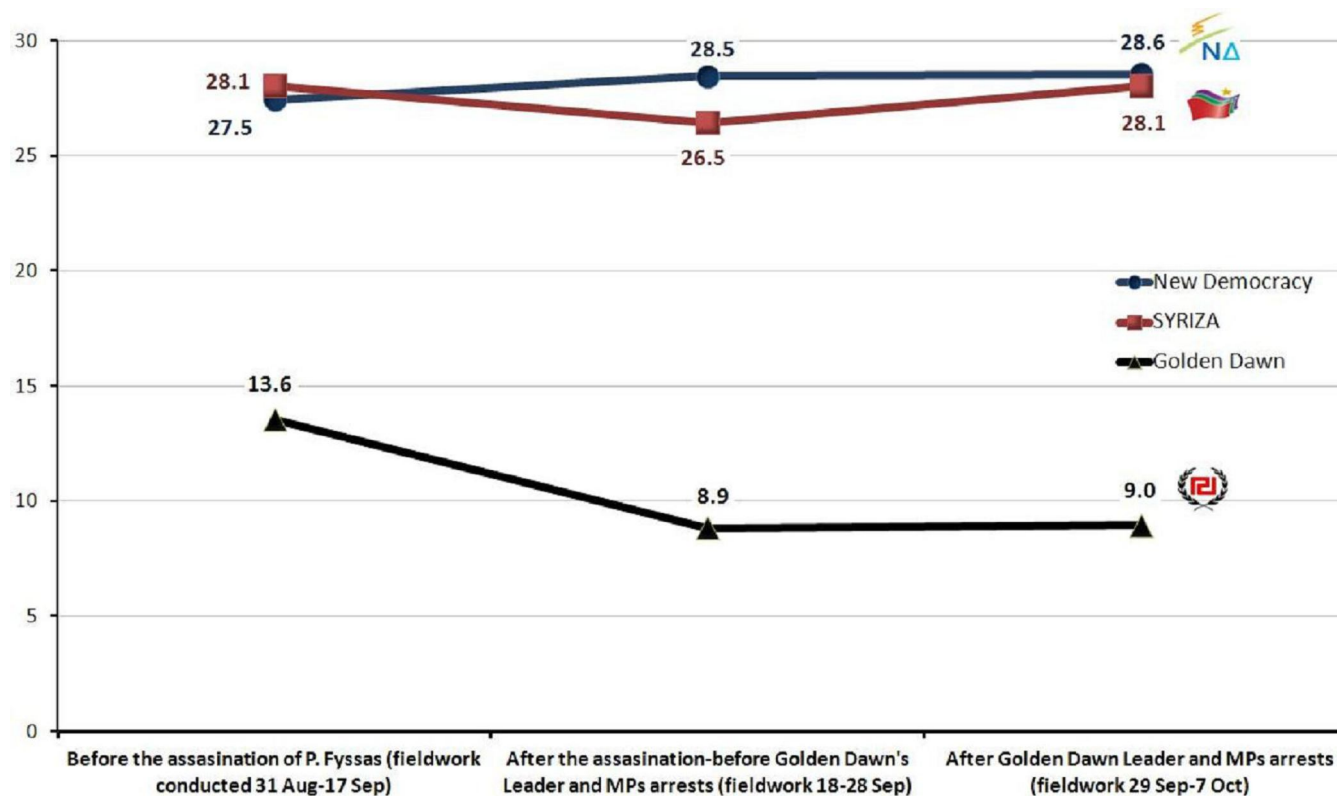

Τι είδους επισκόπηση; (4)

Συστηματική επισκόπηση (4)

Ένα απλό παράδειγμα μετα-ανάλυσης: **Metapolls.net**

Greece: Average Vote Intention for ND, SYRIZA and Golden Dawn before and after assassination of KillahP and Golden Dawn arrests

Τι είδους επισκόπηση; (5)

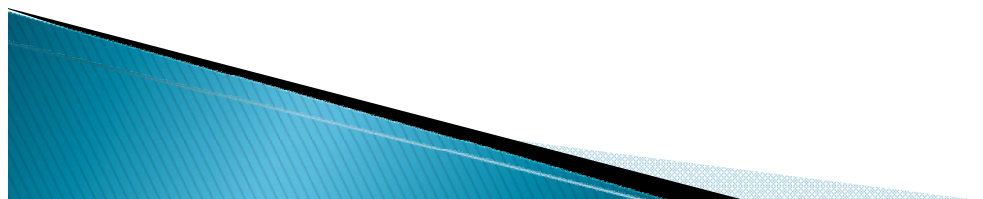
Συστηματική επισκόπηση (5)

-Meta-ethnography: Μία από τις μεθόδους συστηματικής επισκόπησης ποιοτικών ερευνών.

(Noblit, G.W., and Hare, R. D. (1988) *Meta-Ethnography: Synthesizing Qualitative Studies*. California: Sage.)

Βασική διαδικασία εδώ δεν είναι η διατύπωση πρωταρχικών γενικεύσεων με βάση τα αποτελέσματα (όπως στη μετα-ανάλυση), αλλά η «μετάφραση» κάθε μελέτης με τα λόγια των υπόλοιπων. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να αποκαλυφθούν μελέτες συγγενείς/αμοιβαίες, αντικρουόμενες ή αλληλοσυμπληρούμενες.

Δηλαδή, θυμίζοντας τις διαφορές ποσοτικής-ποιοτικής έρευνας, και στο επίπεδο της επισκόπησης ποιοτικών ερευνών σημασία έχουν οι ερμηνείες και όχι τα δεδομένα καθαυτά.

Τι είδους επισκόπηση; (6)

Αφηγηματική επισκόπηση

Βασικός σκοπός δεν είναι η συσσώρευση γνώσης, αλλά η κατανόηση...

Η επισκόπηση είναι, σε αυτό το πλαίσιο, το μέσο για την απόκτηση μιας αρχικής κατανόησης του θέματος.

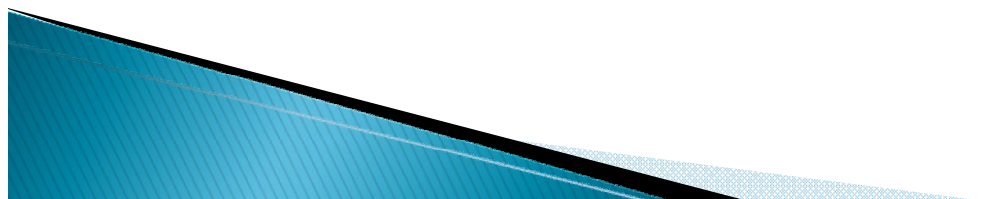
-Λιγότερο δομημένη

-Λιγότερο στοχοπροσηλωμένη

-Περισσότερο «διαλεκτική» και «ανοικτή»

-Κατάλληλη για εργασίες «κατασκευής θεωρίας» (επαγωγική σκέψη-από το ειδικό στο γενικό)

-Συμβατή με «ευέλικτες» προσεγγίσεις και με μετακίνηση των ορίων και των σκοπών της έρευνας (διερεύνηση)

Τι είδους επισκόπηση; (7)

Αφηγηματική επισκόπηση (2)

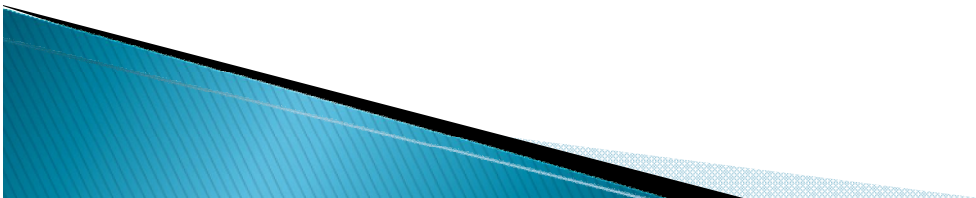
Όπως στις περισσότερες περιπτώσεις, το να συνδυάζουμε διαφορετικές προσεγγίσεις και στρατηγικές είναι συνήθως αποδοτικό. Δεν υπάρχει ιδεοτυπική επισκόπηση, υπάρχει όμως πλήρης και χρήσιμη.

Μπορεί και στην αφηγηματική επισκόπηση να ενταχθούν ορισμένοι βασικοί κανόνες της συστηματικής επισκόπησης (σύνδεση με ερευνητικό ερώτημα, επαναληψιμότητα αναζητήσεων κλπ).

Σε κάθε περίπτωση, η επισκόπηση της βιβλιογραφίας, είτε ως αυτόνομος στόχος μιας επιστημονικής εργασίας, είτε ως μέρος ενός ερευνητικού προγράμματος, είναι μία πολύ σημαντική διαδικασία.

3. Παράθεση πηγών, Βιβλιογραφικές αναφορές

Αναφερθείτε...

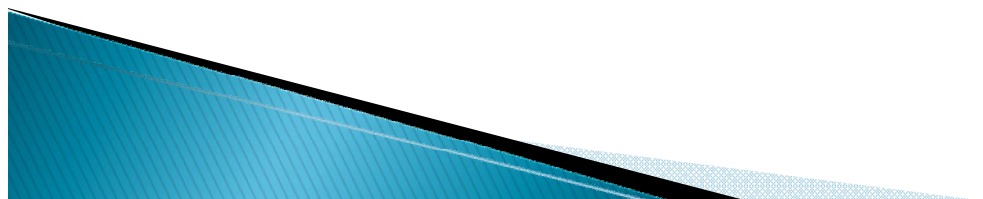
Η αναφορά στη δουλειά άλλων είναι μια από τις σημαντικότερες ακαδημαϊκές συμβάσεις.

1) Δείχνει αναγνώριση ότι η δική σας δουλειά στηρίζεται (και) σε άλλους, χωρίς τους οποίους δεν θα μπορούσε να γίνει.

2) Δείχνει ότι έχετε έλεγχο των πραγμάτων που έχουν γραφτεί στο πεδίο σας.

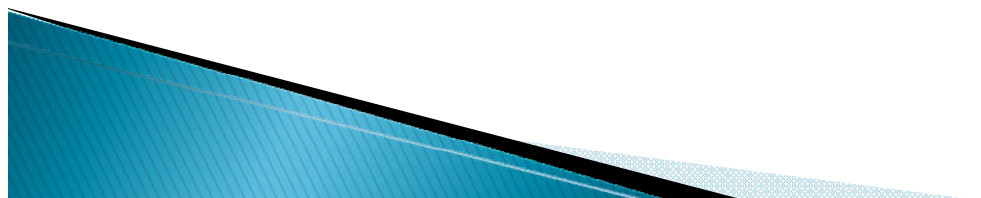
3) Αποτρέπει τη λογοκλοπή (plagiarism), ένα από τα σοβαρότερα (αν όχι το σοβαρότερο) ακαδημαϊκό «αμάρτημα»: η διαδικασία αντιγραφής των ιδεών ή των γραπτών ενός άλλου και η παρουσίασή τους ως πρωτότυπων.

4) Από τα διαθέσιμα στυλ, επιλέγουμε ένα και το ακολουθούμε με συνέπεια σε όλη την εργασία μας.

Πώς αναφέρουμε τη βιβλιογραφία

- Η βιβλιογραφία παρατίθεται στο τέλος του κειμένου με αλφαβητική σειρά, ως προς το επώνυμο των συγγραφέων. Μπορεί να είναι ενιαία ή να χωρίζεται ανά είδος πηγών ή/και ανά γλώσσα (ελληνόγλωσση, ξενόγλωσση κλπ).
- Συνήθως βάζουμε όλες τις Βιβλιογραφικές Αναφορές από το κείμενο. Αν θέλουμε να προσθέσουμε Συμπληρωματική Βιβλιογραφία, τη διαχωρίζουμε από τις αναφορές.
- Πάντα υπακούμε στον τρόπο που ορίζεται από το πανεπιστημιακό τμήμα/επιστημονικό περιοδικό κλπ. Υπάρχουν μικρές διαφορές μεταξύ στυλ. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν κατευθύνσεις, μαθαίνουμε και ακολουθούμε με συνέπεια ένα στυλ.

Πώς αναφέρουμε τη βιβλιογραφία

Βιβλία/Μονογραφίες

Κουτσιαράς, Ν. (2013). *Οι Καιροί Αλλάζουν. Εμείς*; Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Τσίρμπας, Ι. (2007). *28 ημέρες. Προεκλογική Περίοδος, Πολιτική διαφήμιση και Ειδησεογραφία*. [Πρόλογος: Β. Γεωργιάδου], Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

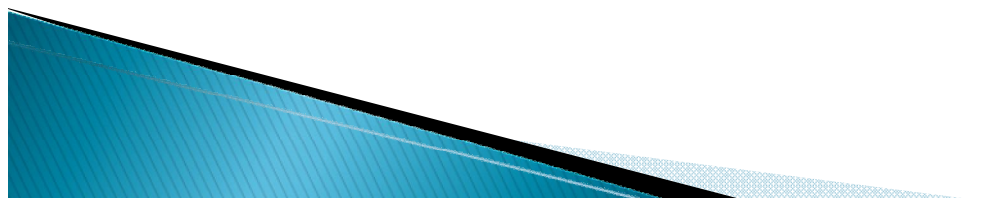
Βιβλία/Μονογραφίες με 2 συγγραφείς

Μετά τον τίτλο βάζουμε και πληροφορίες όπως αρ. έκδοσης κλπ.

Buchanan, J. M. and Tullock, G. (1962). *The Calculus of Consent*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.

Βιβλία/Μονογραφίες με έως 6 συγγραφείς

Campell, A., Converse, P., Miller, W. E. and Stokes, D. E. (1960). *The American Voter*. New York: Wiley. Μετά τον έκτο et al. ή κ.ά.

Πώς αναφέρουμε τη βιβλιογραφία (2)

100

Άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά

Gill, J and J. Gainous (2002). “Why Does Voting Get so Complicated? A Review of Theories for Analyzing Democratic Participation”. *Statistical Science*, 17:4, pp. 383-404.

|
Volume/issue

Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους

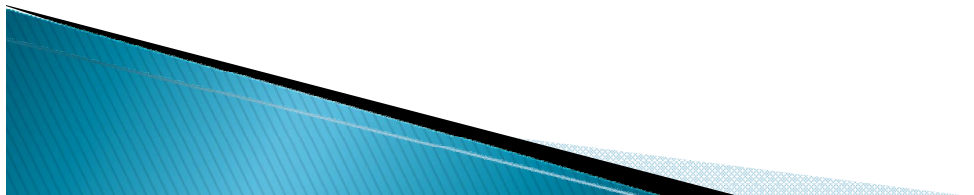
Grofman, B. (1996). “Political Economy: Downsian Perspectives” in Goodin, R.E. and H. D. Klingemann (eds) *A New Handbook of Political Science*. Oxford: Oxford University Press.

Ιστοσελίδες

Στο κείμενο: Οι Εργατικοί προηγούνται με 8 μονάδες των Συντηρητικών, σύμφωνα με τις τελευταίες δημοσκοπήσεις (Metapolls, 2013).

Στη βιβλιογραφία:

Metapolls (2013). <http://metapolls.net/2013/12/05/united-kingdom-general-election-4-dec-2013-poll/> (accessed 4 December 2013-πρόσβαση 4 Δεκεμβρίου 2013)

Πώς αναφέρουμε τη βιβλιογραφία (3)

Επίσημες πηγές, χωρίς συγγραφέα

Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (2013). *Έκθεση Πεπραγμένων 2012*. Αθήνα.

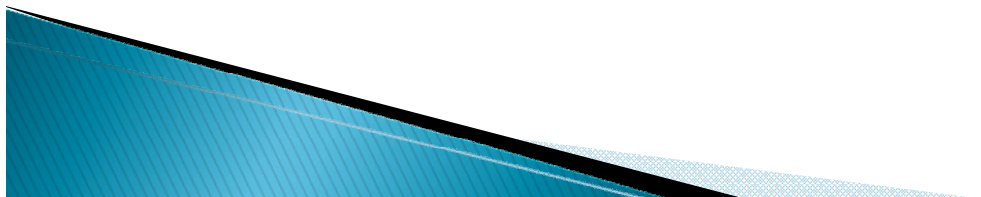
2 χρονολογίες/επανεκδόσεις

Μέσα στο κείμενο:

(Habermas, 1962/1989)

Στη βιβλιογραφία:

Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Cambridge: Polity Press.

Πώς αναφέρουμε τη βιβλιογραφία (4)

102

2 έργα του ίδιου συγγραφέα στην ίδια χρονολογία

Μέσα στο κείμενο:

(Budge, 1983a)

Στη βιβλιογραφία:

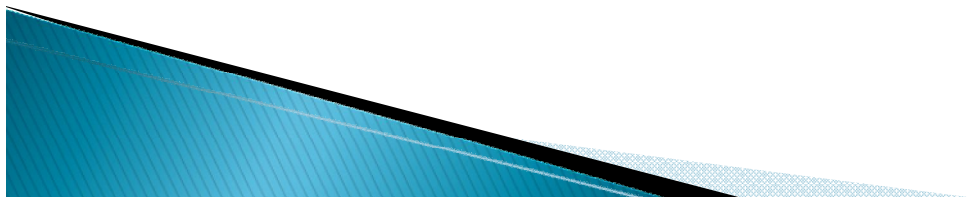
Budge, I. and Farlie, D. (1983a). “Party Competition-Selective Emphasis or Direct Confrontation: An Alternative View” in Daalder, H, and Mair, P. (eds.) *Transformation in West European Party Systems*. London: Sage.

Budge, I. and Farlie, D. (1983b). *Explaining and Predicting Elections*. London: Allen and Unwin.

Υπάρχουν και εναλλακτικοί τρόποι (σε κάθε περίπτωση, είμαστε συνεπείς):

Jurgen Habermas *The Structural Transformation of the Public Sphere*. Polity Press, Cambridge 1989.

Υπάρχει πλέον διαθέσιμο software για την αυτόματη αναζήτηση, συγκέντρωση και τοποθέτηση αναφορών: procite.com, endnote.com, refman.com, [biblioscape](http://biblioscape.com) κλπ.

Ενδοκειμενικά: Harvard style (συγγραφέας-ημ/νία)

-Όποτε παραφράζουμε/χρησιμοποιούμε τις ιδέες ή τα επιχειρήματα κάποιου στην ανάλυσή μας, αμέσως μετά βάζουμε σε παρένθεση το όνομα και τη χρονιά δημοσίευσης π.χ.

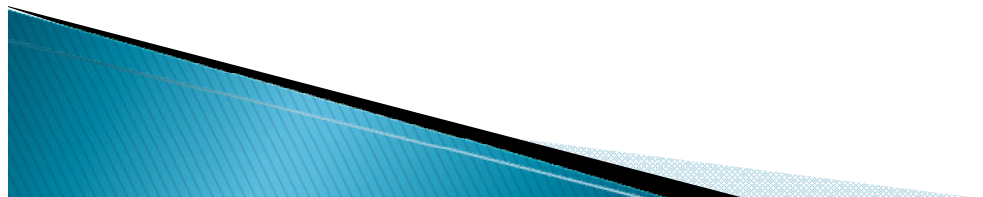
...υπάρχει, όμως, σοβαρή κριτική που αμφισβητεί ως ψευδές το παραπάνω επιχείρημα (Επώνυμο, 2013) ή (Επώνυμο 2013).

-Αν παραθέτουμε ακριβές απόσπασμα, βάζουμε εισαγωγικά και στην παρένθεση προσθέτουμε και τη σελίδα π.χ.

«όσο μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη, τόσο περισσότερη δημοκρατία» (Επώνυμο, 2013, 361) ή (Επώνυμο, 2013, σ. 361).

-Σε περίπτωση πολλών συγγραφέων, στο κείμενο γράφουμε (Επώνυμο et al. ή Επώνυμο κ.ά, 2013)

-Η τοποθέτηση των σημείων στίξης διαφέρει ελάχιστα, αλλά το κλειδί είναι να είμαστε συνεπείς σε ό,τι επιλέξουμε, καθ' όλο το μήκος του κειμένου μας.

Ενδοκειμενικά: Harvard style (συγγραφέας-ημ/νία) (2)

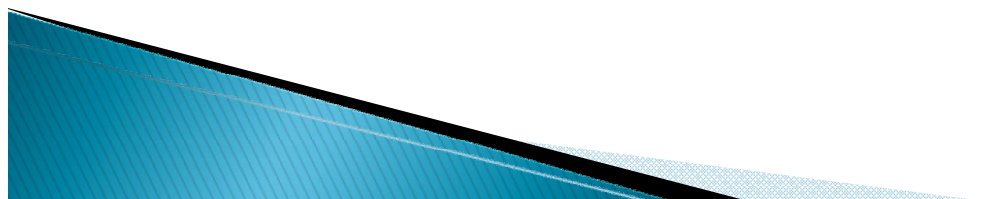
-Υπάρχουν βέβαια και λογικές παραλλαγές, όπως και δευτερεύουσες παραπομπές:

όπως επιχειρηματολογεί ο Επώνυμο (2008)...

σύμφωνα με τον Επώνυμο (2000, όπως αναφέρεται σε Άλλον, 2006)

-Όλες οι αναφορές μας παρέχονται και στο τέλος του κειμένου με τη μορφή πλήρους λίστας βιβλιογραφικών αναφορών.

-Πρόκειται για το περισσότερο διαδεδομένο στυλ σήμερα, ιδιαίτερα στις αγγλοσαξωνικές χώρες.

Ενδοκειμενικά: Αριθμητικό στυλ ή στυλ υποσημειώσεων

-Αριθμητικοί εκθέτες μπαίνουν στο επιλεγμένο σημείο με αύξουσα σειρά και, είτε στο κάτω μέρος της σελίδας (footnote) είτε στο τέλος του κειμένου ή κεφαλαίου (endnote) μπαίνει η πλήρης βιβλιογραφική αναφορά.

...υπάρχει, όμως, σοβαρή κριτική που αμφισβητεί ως ψευδές το παραπάνω επιχείρημα¹.

Και στο τέλος της σελίδας/κειμένου:

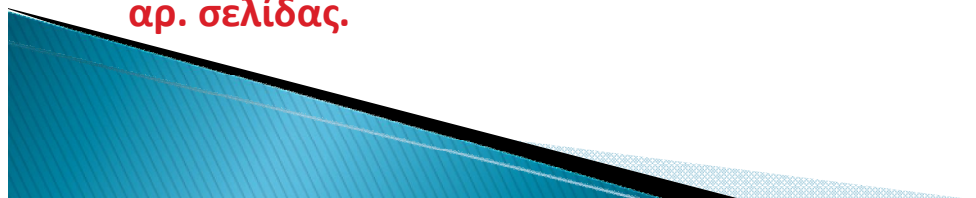
¹Επώνυμο, Όνομα (2013) *Τίτλος βιβλίου σε πλάγια*. Τόπος Δημοσίευσης: Εκδότης. (+σελίδα)

-Αντίστοιχα αν πρόκειται για ακριβές παράθεμα σε εισαγωγικά.

-Αν μια πηγή παρατίθεται παραπάνω από μια φορά, τότε την επόμενη φορά μπαίνει μια συντομογραφία της: ¹Επώνυμο...

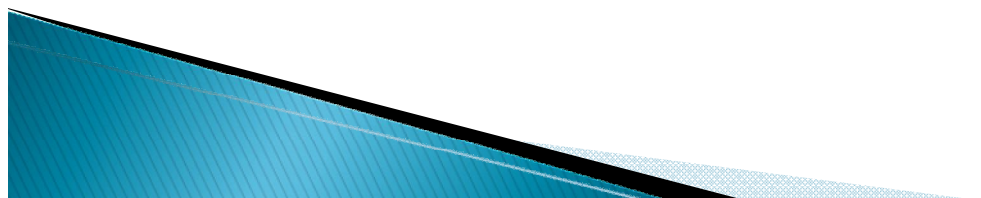
-Όταν επαναλαμβάνεται μια πηγή στην αμέσως επόμενη υποσημείωση: ²Στο ίδιο, σ. 41 (θα το δείτε και *ibid* ή *idem* ή *Id* [νομικά κείμενα].)

-Όταν επαναλαμβάνεται μια πηγή οπουδήποτε αλλού, τότε Συγγραφέας, *Τίτλος (συντ.)*, ό.π., αρ. σελίδας.

Ενδοκειμενικά: Αριθμητικό στυλ ή στυλ υποσημειώσεων (2)

- Προφανώς footnotes και endnotes χρησιμοποιούνται και για την παροχή περισσότερων πληροφοριών, σχολιασμό κλπ.
- Σε αυτό το στυλ δεν είναι απαραίτητη η συμπερίληψη βιβλιογραφίας, αν και είναι πάντα καλό να υπάρχει, εκτός αν ρητά ορίζεται κάτι άλλο (π.χ. στην Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης, οι επιστημονικές δημοσιεύσεις πρέπει να είναι στο αριθμητικό στυλ, χωρίς βιβλιογραφία στο τέλος).
- Είναι το στυλ που αποσπά λιγότερο τον αναγνώστη.

Και ένα θέμα οργάνωσης: Αρίθμηση των Κεφαλαίων

-Φαίνεται ασήμαντο, αλλά δεν είναι.

Από Δημητρόπουλος, Ε. (1994). *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Επιστημονικής Έρευνας*. Περιστέρι: Εκδόσεις Έλλην.

Μικτή:

A.

1.

α.

(1).

(α).

i.

B.

Δεκαδική:

1.

1.1.

1.2.

1.2.1.

1.2.1.1

